

Role of
School Librarians
in Education

(Book of Papers-2009)

Ahmedabad
Library
Network

(Gujarat
Granthalaya
Seva sangh)

ROLE OF SCHOOL LIBRARIANS IN EDUCATION

Editors

Rhoda Bharucha

Pravin Shah

Rashmi Kumbar

SEMINAR ORGANISED JOINTLY BY

Ahmedabad Library Network (ADINET)
Gujarat Granthalaya Seva Sangh (GGSS)

In association with

JG International School

on

15th November, 2009

at

JG International School
Ahmedabad

Ahmedabad Library Network (ADINET)

C/o INFLIBNET Centre

Opp. Gujarat University Guest House,
Navrangpura, Ahmedabad - 380 009

© **AHMEDABAD LIBRARY NETWORK, AHMEDABAD,
November, 2009**

Ahmedabad Library Network

Role of School Librarians in Education / Seminar organized jointly by Ahmedabad Library Network (ADINET), Gujarat Granthalaya Seva Sangh (GGSS) In association with JG International School on 15th November 2009/ edited by Rhoda Bharucha, Pravin Shah, Rashmi Kumbar.- Ahmedabad Library Network, 2009

68 P ; 18x22cm.

ISBN : 81-88174-11-5

1. School Librarians 2. Education 3.Conference Proceedings

I Title

DDC: 027.8071

ISBN : 81-88174-11-5

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced in any form or by any means, without permission of ADINET.

This publication has been sponsored by :

Adani Vidya Mandir

Delhi Public School - Bopal

Udgam School for Children

Published by ADINET, Ahmedabad

Tele: 079-26305630/26300368/26305971

Fax: 26300990

E-Mail: alibnet@gmail.com

URL:www.alibnet.org

Cover Design : Divyang Sutaria

Printed at : Neej Printers, Ahmedabad. Phone : 25470690 M : 9276506701

CONTENTS

Preface	4
વાચન : વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસાવવા જેવી ટેવ	5
ઉદયના શાહ	
Role of School Librarians in Education	9
Braj Kishor Mishra	
શાળા ગ્રંથપાલોની શિક્ષણ કાર્યમાં ભૂમિકા	14
શાળા ગ્રંથાલયની સેવાઓ - વિદ્યાર્થીઓમાં વાચન ટેવ વિકસાવવી	
પંકજકુમાર એમ. બાવીશી	
Role of School Librarians in Education	18
Milan M. Langalia	
School Library Orientation : a Basic Framework	21
Rashmi T Kumbhar	
શિક્ષણમાં શાળા ગ્રંથપાલોની ભૂમિકા	28
પ્રવીણ સગર	
School Library Services	32
Sangita Bhatt	
Role of School Librarians in Education	36
Rita Subramaniam and Aruna Bhatia	
WINISIS is a Boon:	
No cost for automation of school libraries	41
Niraj R. Patel, Shailesh R. Yagnik, Lavji N. Zala	
Use of Open Access Resources in School Libraries	46
Kaushik Kumar Parmar	
Value of Information Technology in the 21st Century School Library	49
Rajendra T Wani	
Collaborative Work of School Librarians	52
Sangita M. Bhamre	
Resource Sharing and Networking of School Libraries	54
Meeta Rathod	
સહયોગ દ્વારા શાળા ગ્રંથાલય સેવાઓનું વિસ્તરણ	60
કિશોર એમ. શુક્લ	
Developing Reading Skills Among Students	64
Shalija Ganju	

PREFACE

ADINET is a Network of Libraries and Information Centers in Ahmedabad.

The process of covering the whole of Gujarat has been started. It was established in 1994 with an initial grant for a few years from National Information System for Science and Technology (NISSAT), DSIR, Government of India, **It caters to all types of Libraries** : school, college, universities, institutional libraries and even public libraries. Hence, **access is provided to hundreds of libraries, librarians and organizations through the ADINET Network.**

Gujarat Granthalaya Seva Sangh is a Govt. recognized State Library Association to improve library services in Gujarat. It covers all types of libraries. It was started in 1972. Each year Seminars and Conferences are organized to improve Library and Information Services. GGSS has published about a dozen publications. Website : www.ggss.in.

Information is a vital & **crucial resource**. It is available in libraries. Libraries are **Learning Resource Centres**. They play a central key role in enhancing the **quality of education**. Libraries are the **fulcrum of support** for the entire range of academic activities. A **School Library** is the **heart** of the school. Libraries can very effectively increase the **information & knowledge base** of both the **students & teachers**.

The tremendous developments in the field of **Information & Communication Technology** (ICT) can be used to make maximum use of **both**, the resources available in the Library and the vast amount of **free Open Access Resources** (such as Course Material, Software, Teaching Aids, etc)

Only a very few School Libraries are well equipped with adequate resources. There is a **huge** gap between the **financial haves & have not**. There is therefore an urgent need to bridge this gap even to a small extent and to **provide better information facilities** to School Libraries which lack resources. There is also a need to conduct **Training Programs** to develop specific skills & also bring about a change in attitude.

The **objectives** of this **Seminar for School Librarians** are :

- † Create an awareness about the **issues** which need to be addressed.
- † Build a **Network of School Libraries** to enable Resource sharing & Collaborative work.
- † Check the possibility of a **corporate house** adopting a Library.

The role of the **School Librarian** involves various roles : teacher, instructional partner, information specialist & program administrator. Besides helping with the **teaching & learning process**, Libraries & Librarians, can play a very critical and important role in moulding the **character of children**.

We are very grateful to **JG International School** for hosting this Seminar. Our special thanks are due to **Adani Vidya Mandir, Delhi Public School** and to **Udgam School** for sponsoring this Publication.

વાંચન : વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસાવવા જેવી ટેવ

ઉદયના શાહ*

૦ પ્રસ્તાવના

The Nation that reads is the Nation that leads જે રાષ્ટ્રમાં વાંચનને મહત્વ છે, તે રાષ્ટ્ર દુનિયાનું નેતૃત્વ કરે છે.

આજના જમાનામાં વાચક તરફની ગ્રંથપાલની જવાબદારી ઘણી વધી ગઈ છે. કારણ દશકાઓ પહેલા આજના જેવા ટી.વી., વિડિયોગેમ્સ, કોમ્પ્યુટર્સ, ઇન્ટરનેટ, મલ્ટીપ્લેક્સ, મોલ્સ વગેરે હતા નહીં, જે પુસ્તક સાથે સ્પર્ધા કરે ત્યારે વાચક ગ્રંથાલયમાં જઈને વાચતા અને પુસ્તક જ તેમને આનંદ, ખુશી, મનોરંજન, જ્ઞાન, માહિતી, શિક્ષણ આપતા. પુસ્તક એક માત્ર source હતો. જ્યારે આજે પુસ્તક ઉપરાંત ઘણા બધા resources છે. જે ગ્રંથાલયોએ પોતાના વાચક માટે ઉપલબ્ધ કરાવવા પડે છે. ગ્રંથપાલે તેના resources નો મહત્તમ ઉપયોગ થાય તે માટે તેનું માર્કેટીંગ કરવું પડે છે. ગ્રંથપાલે વાચક વિદ્યાર્થીના રસને-માંગને ઓળખી, તેની પૂર્તિ થાય તેવું material આપવું પડે છે. 'Make all your readers feel as if they are the most important, most valued.'

સામાન્ય ફરિયાદ છે કે બાળકો અને યુવાનો વાંચતા નથી કે બહુ ઓછું વાંચે છે. પરંતુ એ સાથે એ પણ સાચું છે કે આજના બાળક અને યુવાનને જૂની પેઢીને તેમની યુવાનીમાં જે માહિતી/જ્ઞાન હતા તેના કરતા વધુ માહિતી/જ્ઞાન છે. કારણ, આજે તેમની પાસે કોઈપણ માહિતી મેળવવા માટે જુદા જુદા ઘણા resources/technology છે. તેઓ નવી ટેકનોલોજી ઝડપથી સ્વીકારી તેને અનુકૂળ થઈ જાય છે. આપણે ગ્રંથપાલોએ આનો વાંચકમાં reading culture (વાંચન ટેવ) વિકસાવવા ભરપૂર ફાયદો ઉઠાવવો જોઈએ. વાચકની માંગ અને જરૂરિયાત હકારાત્મક રીતે સંતોષાય તેવી ગ્રંથાલય સેવા સક્ષમ અને મજબૂત બનાવવી જોઈએ. આ જ સેવા વાંચકને ગ્રંથાલયનો મહત્તમ ઉપયોગ કરવા પ્રેરશે.

વાંચનએ મનનો ખોરાક છે. Catch Them young. માટે જો વિદ્યાર્થીમાં વાંચનની ટેવ પાડવી હોય તો નાનપણમાં જ એટલે કે શાળા કક્ષાએ જ પકડવા જોઈએ. આના માટે શાળા ગ્રંથાલયથી ઉત્તમ કાંઈ જ નથી. હવે સવાલ એ છે કે આ વાંચન ટેવ કેળવવી કેવી રીતે ? આના માટે જો મા-બાપ, સમાજ અને શાળા સહિયારા પ્રયાસ કરે તો શ્રેષ્ઠ પરિણામ મળે. ઘરે બાળકમાં વાંચન ટેવ કેવી રીતે વિકસાવાય તે જોઈએ. ઘરમાં બાળક માટે જુદી વાંચવાની જગ્યા હોવી જોઈએ. બાળકો પુસ્તકો સરળતાથી લઈ શકે તેવી રીતે હોવા જોઈએ. રોજ વાંચન માટે થોડો સમય ફાળવવો જોઈએ. જરૂર પડે બાળક સાથે બેસી મોટેથી વાંચી તેનો રસ કેળવવો જોઈએ. તેને કોઈ એક સારું પુસ્તક વાંચવા પ્રોત્સાહિત કરવો જોઈએ. ક્યારેક કુંટુંબના બધા સભ્યોએ સાથે બેસીને વાંચન કરવું જોઈએ. વાંચનને જુદી જુદી જાતના પુસ્તકો જેવા કે કાર્ટુનના પુસ્તક, Talking books, ચિત્રવાળા પુસ્તકો દ્વારા આનંદદાયક બનાવવું જોઈએ. બાળકને કોઈ સારા ગ્રંથાલયના

---

*શ્રીમતી ઉદયના શાહ, ગ્રંથપાલ, રચના હાઈસ્કૂલ, અમદાવાદ.

સત્ય બનાવી ત્યાં જવા પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ. આમ જો ઘરે મા-બાપ વાંચતા હશે અને તેવું વાતાવરણ હશે, તો બાળક આપોઆપ વાંચતો હશે.

૧. સાર્વજનિક ગ્રંથાલયો

દરેક શહેર કે ગામમાં સારા સાર્વજનિક ગ્રંથાલયો હોવા જોઈએ. આ ગ્રંથાલય શહેર કે ગામની મધ્યમાં હોવા જોઈએ જેથી વાચક ત્યાં સહેલાઈથી જઈ શકે. આ સાર્વજનિક ગ્રંથાલયમાં family literacy પ્રોગ્રામ રાખવા જોઈએ. એટલે કે કુટુંબના દરેક સભ્યને વાંચન ક્ષેત્રે શિક્ષિત બનાવવા પ્રોગ્રામ રાખવા જોઈએ. વાંચન ટેવ બાળક અને મા-બાપ બંનેમાં વિકસે તેવા પ્રયાસો કરવા જોઈએ. સાર્વજનિક ગ્રંથાલયમાં એક બાળપુસ્તકાલય પણ હોવું જરૂરી છે. જ્યાં બાળકો માટેના જ પુસ્તકો હોય. ત્યાંનું ફર્નિચર પણ બાળકને અનુકૂળ આવે તેવું હોવું જોઈએ. ત્યાં talking books, કાર્ટુન બુક્સ, Pop-up બુક્સ, toys વગેરે હોવા જોઈએ જે બાળકને ત્યાં આવવા આકર્ષે. નેશનલ બુક્સ ટ્રસ્ટે બાળકોના પુસ્તકો દરેક ભાષામાં બહાર પાડવા જોઈએ. PRLF એ બાળપુસ્તકો જે તે રાજ્યના સાર્વજનિક ગ્રંથાલયને જે તે ભાષામાં મફત પૂરા પાડવા જોઈએ. લોકલ ગવર્નમેન્ટ જેવા કે પંચાયત, મ્યુનિસિપાલિટી વગેરેએ બાળપુસ્તકાલયો શરૂ કરવા જોઈએ. જેમાં ખૂબ જ ચિવટથી બીજા resources સાથે બાળસાહિત્ય રાખવું જોઈએ. બાળપુસ્તકાલયની સાથે parents corner પણ હોવો જોઈએ. બાળકોની સમસ્યાને લગતા, બાળકોના સર્વાંગી વિકાસને લગતા વગેરે પુસ્તકો રાખવા જોઈએ, જે મા-બાપ સહેલાઈથી મેળવી વાંચી શકે. ફક્ત સારા પુસ્તકો સારા ગ્રંથાલય નથી બનાવતા. સારા ગ્રંથપાલ-બાળકોની સાથે એકરસ થઈ શકે તેવા પણ હોવા જરૂરી છે. ગ્રંથપાલનો હકારાત્મક અભિગમ હોવો જોઈએ. તેને બાળકો પ્યારા હોવા જોઈએ. ગ્રંથપાલ બાળક સાથે દોસ્ત બની રહે, માયાળુ સ્વભાવવાળા, હંમેશ હાજર હોય તેવા હસમુખા હોવા જોઈએ. ગ્રંથપાલ હંમેશ બાળક અને પુસ્તક વચ્ચે કડી બનવા ઉત્સાહિત હોવા જોઈએ. આ થઈ સાર્વજનિક ગ્રંથાલયની વાત. હવે આપણે શાળા ગ્રંથાલય વિશે વાત કરીએ.

૨. શાળા ગ્રંથાલય

આપણી શિક્ષણ અને પરીક્ષા પધ્ધતિમાં ક્યાંક ખામી છે. બંનેમાંથી એકપણ library culture ને પોષતા નથી. વિદ્યાર્થી તેમના વર્ગની નોટબુક, સસ્તા પાઠ્યપુસ્તક, ગાઈડ વગેરેથી જ સંતોષ માને છે. આ પરિસ્થિતિમાં વિદ્યાર્થીને વાંચતા કરવાની જવાબદારી શાળા માટે પડકારરૂપ છે. જો શાળામાં શિક્ષક વાંચતા હશે, તો વિદ્યાર્થીને વાંચવાની પ્રેરણા મળશે. શિક્ષક વિદ્યાર્થીને ભણાવતા હોય અને તેને લગતા અન્ય પુસ્તકો સૂચવી તેને માટે ગ્રંથાલયનો ઉપયોગ કરવા પ્રેરણા આપે, તો વિદ્યાર્થી ગ્રંથાલયમાં આવતો થશે. જો વિદ્યાર્થી ગ્રંથાલયમાં આવતો થાય, પછી તેને વારંવાર ગ્રંથાલયની મુલાકાત લેતો કરવાની જવાબદારી ગ્રંથપાલની બની રહેશે. જો ગ્રંથપાલ થોડો પ્રયત્ન કરે, તો આ શક્ય છે. 'We should not teach great books, we should teach a love of reading.'

સક્ષમ અને સારું શાળા ગ્રંથાલય કોઈપણ શાળાનું હાર્દ છે. આ માટે શાળા ગ્રંથાલય સમૃદ્ધ હોવું જરૂરી છે. શાળા ગ્રંથાલયને સમૃદ્ધ બનાવવા અને તેના વિકાસમાં મુખ્યત્વે સંચાલકશ્રી, આચાર્યશ્રી અને ગ્રંથપાલનો ફાળો મહત્વનો છે. આચાર્ય, ગ્રંથપાલ અને સંચાલક વચ્ચે કડીનું કામ કરે છે. વિદ્યાર્થીના અભ્યાસ ઉપરાંત સર્વાંગી વિકાસ માટે સારું ગ્રંથાલય હોવું જરૂરી છે. શિક્ષણ અને ગ્રંથાલય બે જોડકા બેનો છે. તે એકબીજાથી દૂર રહી જ ન શકે. ગ્રંથાલય એ વિદ્યાર્થી માટે

સંશોધન, માહિતી અને સામાજિક તથા નૈતિક ટેવ વિકસાવવાનું એક મહત્વનું પરિબળ છે. વિદ્યાર્થીને ગ્રંથાલયમાં આવતો કરવા માટે યોગ્ય વાતાવરણ ઊભું કરવું જોઈએ. વિદ્યાર્થીના રસના વિષયને ઓળખી તેની પુષ્ટિ થાય તેવા પુસ્તકો વસાવવા જોઈએ. તે માટે વિદ્યાર્થી નેતા, શિક્ષક અને ગ્રંથપાલની કમિટિ બનાવવી જોઈએ અને વારંવાર મિટિંગ યોજી ચર્ચા કરવી જોઈએ. ગ્રંથાલયને આધુનિક બનાવવું જોઈએ. ગ્રંથાલયની સામગ્રીનું કોમ્પ્યુટરાઈઝેશન થવું જોઈએ. શક્ય હોય તો ગ્રંથાલયનું અલગ મકાન હોવું જોઈએ. ગ્રંથાલય શાળામાં એવી જગ્યાએ હોવું જોઈએ કે જ્યાં વિદ્યાર્થી સહેલાઈથી ત્યાં જઈ શકે. ગ્રંથાલયમાં બહુ ગરમી ન હોવી જોઈએ, તો ભેજવાળું વાતાવરણ પણ ન હોવું જોઈએ. પર્યાપ્ત વેન્ટિલેશન હોવું જોઈએ. વાતાવરણ શાંત અને આહ્લાદક હોવું જોઈએ. આસપાસ લીલોતરી અને ઝાડપાન હોવા જોઈએ. યોગ્ય અને સગવડતાવાળું ફર્નિચર હોવું જોઈએ. નાના વિદ્યાર્થી માટે તેમને યોગ્ય નીચું ફર્નિચર હોવું જોઈએ. વિદ્યાર્થીને જોઈતી માહિતી મળે તે માટે પર્યાપ્ત resources હોવા જોઈએ. જેવા કે પુસ્તક, Computer with Internet connection, CD, DVD, Video-audio cassettes વગેરે.

વિદ્યાર્થી ગ્રંથાલયમાં આવે તો સૌપ્રથમ તો તેના રસને ઓળખો અને તેને તે પ્રમાણેના પુસ્તક આપો જેથી તેને વારંવાર આવવાનું મન થાય. ગ્રંથાલયનું વાતાવરણ જ એવું હોવું જોઈએ કે જેથી વિદ્યાર્થી આપોઆપ ગ્રંથાલય તરફ ખેંચાઈ આવે. વિદ્યાર્થીને જે કાંઈ માહિતી જોઈએ તે માટે જો યોગ્ય માર્ગદર્શન મળી રહે તો તેમનો ઉત્સાહ બેવડાય. પુસ્તકોને બંધ કબાટમાં તાળા મારીને ન રાખતા સરળતાથી ઉપલબ્ધ બનાવાય, તો પણ વિદ્યાર્થી વાંચવા પ્રેરાશે. મારી શાળામાં પુસ્તકો બંધ કબાટમાં છે પણ તાળામાં નથી. કાચના બારણાવાળા કબાટમાં પુસ્તકો છે. પુસ્તક બંધ કબાટમાં રાખવાનું કારણ અહીં જે ધૂળ ઉડે છે તે જ છે. પણ મારી શાળાનો કોઈપણ વિદ્યાર્થી તેને જોઈતું પુસ્તક જાતે કબાટ ખોલીને લે છે. જો તેને સમજ ન પડે તો પૂછે છે. હું તેમને પુસ્તક બતાવું છું. જેમાં તેમને જોઈતી માહિતી હોય અથવા માહિતી હોવાની શક્યતા હોય અને તેઓ ખુશી ખુશી પુસ્તક લઈ વાંચે છે. ક્યારેક પુસ્તક વાંચતા તેમને અગાઉ જે માહિતી જોઈતી હોય તે અથવા તો બીજા કોઈ Project માટેની માહિતી મળી જાય, તો એકદમ જ ખુશ થઈ જાય છે. આના કારણે વિદ્યાર્થી વારંવાર ગ્રંથાલયમાં આવવા માંગે છે. ફ્રી પીરિઅડ મળે કે તરત ગ્રંથાલયમાં દોડી આવે, તેવા વિદ્યાર્થીઓ પણ છે.

વિદ્યાર્થી માટે તેમના ટાઈમટેબલમાં જો એક પીરિઅડ રાખવામાં આવે, તો તેમની વાંચન ટેવ વિકસાવવામાં ખૂબ જ મદદરૂપ થશે. તે ઉપરાંત class library નો concept પણ આવકારદાયક છે. Class માં જો એક કબાટમાં વિદ્યાર્થીના રસના પુસ્તક રાખવામાં આવે, તો જ્યારે free period હોય ત્યારે વિદ્યાર્થી તેમાંથી પુસ્તક લઈ વાંચે અને એ રીતે પણ વાંચન ટેવ વિકસાવી શકાય. અમે આ રીતે class library વિકસાવી છે. અમો વર્ષની શરૂઆતમાં જ વિદ્યાર્થીને કહીએ કે તમને ગમતું હોય તેવું એક પુસ્તક લઈ આવો અને તે પણ તેમના લેવલનું. દરેક વિદ્યાર્થી પોતાના પુસ્તક ઉપર પોતાનું નામ લખીને આપે છે. ઘણા વિદ્યાર્થી બે-ત્રણ પુસ્તક પણ આપે છે. આ રીતે ક્લાસમાં જેટલા વિદ્યાર્થી હોય તેટલા પુસ્તકો તો હોય જ, હવે જ્યારે free period હોય અથવા વિદ્યાર્થીનું કામ પતી ગયું હોય અને પીરિઅડ પૂરો થવાની વાર હોય, ત્યારે તે આ ક્લાસ લાયબ્રેરીમાંથી પુસ્તક લઈને વાંચે છે. આ રીતે વિદ્યાર્થીની વાંચન ટેવ વિકસે છે. વર્ષના અંતે તે પુસ્તક પાછું આપીએ છીએ. ઘણા વિદ્યાર્થી પુસ્તક પાછું નહીં લેતા શાળામાં પણ આપી દે છે. આમ આ class library નો concept ઘણો સારો છે.

વિદ્યાર્થીના અભ્યાસક્રમમાં વર્ષ દરમ્યાન દરેક વિષયના પ્રોજેક્ટ કરવાના હોય છે. તેના માટે જો ગ્રંથાલયમાં ખાસ સગવડ કરવામાં આવે, તો પણ વિદ્યાર્થી ગ્રંથાલયમાં આવતા થશે. મારી સ્કૂલમાં અમે વિદ્યાર્થીને પ્રોજેક્ટ કાર્ય કરવા માટે ગ્રંથાલયમાં ખાસ ટેબલ બનાવડાવ્યું છે. જ્યાં બેસી વિદ્યાર્થીઓ તેમના પ્રોજેક્ટને લગતા ચાર્ટ બનાવવા કે લખાણ લખવાનું હોય તો તે કાર્ય કરે છે, અને તે કાર્ય કરતા તેમને કોઈ માહિતીની જરૂર પડે, તો તુરત જ પુસ્તક, maps, globe, કોમ્પ્યુટર પર internet દ્વારા વગેરે દ્વારા માહિતી મેળવી લે છે. જેથી વિદ્યાર્થીને પ્રોજેક્ટ કરવામાં સરળતા રહે છે. વિદ્યાર્થીને વર્તમાન પ્રવાહ સાથે રાખવા વર્તમાનપત્ર પણ મંગાવાય છે. અમે Times of India ની student edition ધોરણ ૪ થી ૧૦ સુધીના દરેક વિદ્યાર્થી માટે એક એક કોપી મંગાવીએ છીએ. જે તેઓ તેમના free period માં વાંચે છે અને તેમના S.S. activity period માં શિક્ષક સાથે ચર્ચા પણ કરે છે. આ રીતે તેમની જ્ઞાન માટેની ભૂખ ઉઘડે છે અને તેને તૃપ્ત કરવા માટે ગ્રંથાલયથી વધુ સારી જગ્યા કઈ હોઈ શકે ? વિદ્યાર્થી સરળતાથી અને સુગમતાથી વાંચી શકે તેવું ફર્નિચર ગ્રંથાલયમાં હોવું જોઈએ. ગ્રંથાલયના દરેક સ્ત્રોતોનું યોગ્ય વર્ગીકરણ થવું જોઈએ.

આ ઉપરાંત શાળામાં વિવિધ પ્રકારની હરિફાઈ રાખવામાં આવે, તો પણ વિદ્યાર્થી ગ્રંથાલયમાં આવશે. જુદા જુદા વિષયની quiz competition હોય, તો વિદ્યાર્થી જે તે વિષયના પુસ્તક ખોળશે અને વાંચશે. Current events ને લગતા પુસ્તક પણ જો થોડા સમય માટે અલગ કાઢી રખાય તો પણ તેવા પુસ્તકો વંચાય છે, જેમ કે ક્રિકેટ કે ફુટબોલની વર્લ્ડકપની મેચો ચાલતી હોય, તો તેને લગતા પુસ્તકો જુદા કરી એક કબાટ કે સેલ્ફમાં રાખવામાં આવે, તો વિદ્યાર્થી તેવા પુસ્તકો સરળતાથી મેળવી શકે છે. શાળામાં ખાસ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવતી હોય, તો તેને લગતા પુસ્તકો પણ વંચાશે. ગ્રંથાલયમાં નવા આવતા પુસ્તકોને પ્રદર્શિત કરવામાં આવે, તો વિદ્યાર્થીને તેની જાણ થાય છે. ક્યારેક ન વંચાતા પુસ્તકો કે ઓછા વંચાતા પુસ્તકોને જુદી રીતે પ્રદર્શિત કરવામાં આવે, તો તે પુસ્તકને વાંચક મળી રહે છે અને તે રીતે ગ્રંથાલયશાસ્ત્રનું ત્રીજું સૂત્ર ‘દરેક પુસ્તકને વાંચક મળવો જોઈએ.’ પરિપૂર્ણ થાય છે. શાળામાં book fair - પુસ્તક મેળો પણ રાખવો જોઈએ. વિદ્યાર્થીને વારંવાર જરૂર પડતા હોય, તેવા પુસ્તક અલગ રાખવાથી તેમને સરળતાથી મળી રહેશે. આમ વિદ્યાર્થીને ઝડપથી પુસ્તક અને માહિતી મળી રહેવાથી તેમને ગ્રંથાલયમાં આવવાનું મન થશે.

એક વખત વિદ્યાર્થી વાંચતો થશે પછી તેને તેમાં આનંદ-મજા આવશે. વાંચન તેનો ખોરાક બની રહેશે. કહે છે કે ‘No entertainment is as inexpensive as reading, nor any pleasure so lasting.’

પુસ્તક આપે પાંખ, જેથી કરીએ ગગન વિહાર,
 નવું નવું વાંચીએ, પાંગરે મનનો વિચાર.
 તેથી જ
 પુસ્તકોનું સદાય રાખો સગપણ,
 દેવળથીય અધિક એનું સગપણ.

Role of School Librarians in Education

Braj Kishor Mishra*

0 Introduction

The word 'library' is rich in tradition, meaning, and usage. The definitions of 'school library' given by various library scientists and associations reflect this heritage. Throughout the world the library of a school is considered as part and parcel of academic setup. It is created and maintained to serve and support the educational activities of the school.

The school library provides information, inculcates ideas, and develops knowledge that is so essential to functioning successfully in today's information and knowledge based society. In order to equip students with life long learning skills, to develop in them creative thinking and imagination, and to enable them to live as ideal and responsible citizens, a school library is a basic and fundamental requirement..

1 Role of School Librarian

The school librarian's job is one of the most difficult and challenging, in librarianship. As a school librarian he/she will have to manage information resources, prepare budget, teach information skill to students and make a plan for the development of Library Resource Centre. He/she should

- † Collaborate with teachers in the integration skills in the curriculum;
- † Provide access to a comprehensive range of learning materials in different formats for borrowing;
- † Promote the effective use of the library learning resources by pupils and teachers;
- † Promote and foster the enjoyment of reading from the earliest age and cultivate in students the habit of lifelong reading;
- † Organize all learning and teaching materials within school to facilitate their accessibility, location and use;
- † Remain aware of new learning resources, maintain contact with publishers and booksellers;
- † Liaise with outside agencies and information networks and encourage their use by the school community and thereby extend the range of resources available in the school library;
- † Advise staff members in the selection of appropriate reading materials for enhancing the work skills.

2 Developing Reading Habit

One of the most important tasks of the School Library is to inculcate reading habits among young generations. Books are the mute entities; their application does not come automatically. It always requires some human agency that can induce the value of books among the students. In the school environment this human agency is Teacher/Librarian. To achieve this there must be close coordination between classroom teaching and use of Library resources.

---

*Mr. Braj Kishor Mishra, Librarian, The Rajkumar college, Rajkot

It is an important part of Teacher/Librarian's role to encourage reading and Library use positively. To assure the best results it would be necessary to provide regular and continuous service by the Librarian in the use of Library. The student needs to be taught about the variety of books available in the Library. How to select books, how to read them, how to take notes, how to relate information collected from various books, maintenance and handling of books, etc.

There are many programmes a librarian can introduce with the help of teachers and motivate students to read. Some of the programmes already implemented, and some which are in the process of being started are as follows :

1. **Story Hour** - For young ones (specially Kindergarten students) 'Story Hour' is always a welcome treat, especially when it is supplemented with charts, slides or a video film. A story told with puppets is another attraction for children. This can be followed by story narration by students, by creative dramatisation of stories and finally whetting their appetites to turn to the book itself.
2. **Activity sheets** - At Primary School level we have introduced the activity sheet system for developing the reading habit among the students. For this activity we choose a non-fiction book because students like to read encyclopaedias.
3. **Bookworm Competition** - Introduced in the year 2006 to improve reading habit among our students. In the first year, 12 students participated in this competition (Then called 'bookworm initiative'). In two years, this initiative has turned into a competition. During the three years, the competition has generated interest in reading with its unique way of testing students' knowledge about books.
4. **Holiday Assignment Exhibition** - During the long Summer vacations, many students are at a loss to know how to spend their time fruitfully. They do not relish the usual type of routine home assignments, but if they are asked to prepare some interesting models, charts and projects on subjects of their choice, using information from the books, it is amazing how much creative work is produced – working models made out of scrap material, colourful charts and albums containing exciting new information on the latest technological developments taking place in different countries of the world.
5. **Book Week** – This year we are introducing 'National Library & Book Week' from November 9 to 14, 2009.

Programme planned for the first week of November

Day 1, November 9, 2009

We are going to organise an assembly in which the Guest of Honour (Any Librarian or Teacher) will deliver a speech on how students can improve their reading habit.

Day 2, 3 & 4, November 10, 11 & 12, 2009

A book fair will be held in collaboration with one of the famous publishers - The Sterling Publication.

Day 5, November 13, 2009

We are going to organise various competitions like 'Bookmark Making', 'Fancy Dress Competition' from any of the famous fairy tales for Junior School level and 'Book Cover Design' for Senior School level.

Day 6, November 14, 2009

Junior School Bookworm Competition is to be organized.

6. **Book Donation Drive** – As a part of the 'Book Week', the school may organise 'Book Donation Drive' and the students may be encouraged to share their books with others and donate good books of their own to the library. Parents and well wishers may also be requested to donate books which help to start a library for schools who have no library facilities.
7. **Young Readers Club** – Another useful suggestion for promoting interest in books and reading is to establish a 'Readers Club', an idea put forward by the National Book Trust during the National Book Week in 1986.

Library use and reading habits can also be considerably augmented by performing other activities like talks, stories sessions, display, homework facilities, outside library visits, reading programmes, lectures & symposiums, play reading groups, quizzes, library clubs, brain trusts, dramas or plays (where space & staff permit), book exhibitions and exhibitions of children art and handicraft in the Library.

3 Conclusion

In India majority of children belong to villages and they study in the vernacular medium. There must be variety of publications in Hindi and other regional languages. What is needed is a close interaction between various Indian languages and the translation of children books from one language to another which could usher in a silent revolution. If popular books are translated in many languages it would produce an excellent crop of popular literature for children, and fill a long gap.

Children by nature are inquisitive. We must kindle within them their desire for discovery. Unfortunately it is not realised that readership can not be produced suddenly. It has to be groomed from childhood. Neglecting childhood reading habits will eventually lead to an adult world which has no relationship with books. So children have to be provided with adequate material which gives them food for thought, fun, subtle sensitivity, creative information, fantasies and tales.

"A room without books is like a body without a soul"

The Rajkumar College, Rajkot

Bookworm Initiative Registration Form

Submit this form to the Librarian by

21 February, 2009 by 4: 30 pm in the Library

1. Name : _____ Form : _____
2. Lodge/Towner/ Day Scholar : _____
3. How often do you visit the library ? _____
4. What kind of books have you read ? Factual / Fiction _____
_____
5. How many titles have you read during this academic year ? _____
6. List the titles of your favourite book with author and category in the order of preference.
Example : 1. 20,000 leagues under the sea – Julies Verne – Adventure
2. Wings of fire – Dr.A. P. J. Abdul Kalam – Biography
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
7. Write the reasons for your preference of the first three books listed at No. 6 in approx 30 words per book.
1. _____
_____
_____
_____
2. _____
_____
_____
_____
3. _____
_____
_____
_____
8. Would you like to be a library volunteer ? Yes / No _____
9. What would you like to change in the library ? _____

The Rajkumar College, Rajkot

Primary School : Form - 3

Name : _____ Subject : Library Date : _____

Books : Our best friends !

I wanted to read about _____ and so I selected the book _____

I looked for my topic in the index and then opened the book on page number _____

I read many interesting things about the topic.

Fact 1 : _____

_____

_____

Fact 2 : _____

_____

I would like to read more books on :

a). _____ and b). _____

DID YOU KNOW ?

Sometimes writers use another name called a pen - name.

J. K. Rowling is the pen - name of Joanne Rowling, the author of the Harry Potter Series.

શાળા ગ્રંથપાલોની શિક્ષણ કાર્યમાં ભૂમિકા
શાળા ગ્રંથાલયની સેવાઓ – વિદ્યાર્થીઓમાં વાચન ટેવ વિકસાવવી
પંકજકુમાર એમ. બાવીશી*

૦ પ્રસ્તાવના

ગુજરાત સરકારશ્રીના શિક્ષણ ખાતા દ્વારા ૧૦ + ૨ ની શિક્ષણ યોજના વર્ષ ૧૯૭૬માં અમલમાં આવી. જેમાં ધો. ૮ થી ધો. ૧૦ સુધી માધ્યમિક શિક્ષણ ઠરાવ્યું. જૂના અભ્યાસમાંથી ધો. ૧૧ અને કોલેજ શિક્ષણમાંથી પ્રથમ વર્ષ આ બે શિક્ષણના એકમ ભેગા કરી એટલે કે, ધો. ૧૧ અને ધો. ૧૨ એમ બે વર્ષનો અભ્યાસક્રમે ઉચ્ચતર માધ્યમિક વિભાગ તરીકે ઠરાવવામાં આવ્યો. આમ શિક્ષણમાં નવી તરાહ શરૂ થઈ.

વર્ષ ૧૯૭૭માં જે શાળાઓમાં ધો. ૧૧ અને ધો. ૧૨ના વર્ગો ચાલતા હતા ત્યાં ગ્રંથપાલની જગ્યા ઉભી કરી તેને ભરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી. જેના માટે ઉચ્ચતર માધ્યમિક વિભાગમાં ૧૦૦ વિદ્યાર્થીઓ હોય અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક વિભાગના ગ્રંથાલયમાં ૩૦૦૦ પુસ્તકો હોય ત્યાં સને ૧૯૭૮થી શાળા ગ્રંથાલયની વિધિવત સ્થાપના કરવામાં આવી, જેના માટે શૈક્ષણિક લાયકાત એસ.એસ.સી. અને ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનનો સર્ટિફિકેટ કોર્સ પાસ રાખવામાં આવી. આવા ઉમેદવારને આ જગ્યા પર નિમણૂક મળતી. (સમયાંતરે ધો. ૧૦ની જગ્યાએ ધો. ૧૨ સાથે ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનના સર્ટિફિકેટ કોર્સની લાયકાત આવી છે. જ્યારે ઉચ્ચતર માધ્યમિક વિભાગમાં ૧૦૦ વિદ્યાર્થીઓની જગ્યાએ બે વર્ગો હોય તે જરૂરી છે.)

પહેલાં એવું કહેવામાં આવતું કે, સંસ્થામાં ગ્રંથાલય એ શરીરમાં રહેલા મગજની સમાન છે. હવે એવું કહેવામાં આવે છે કે, સંસ્થામાં ગ્રંથાલયએ શરીરમાં રહેલા હૃદયની સમાન છે. આમ સંસ્થામાં ગ્રંથાલયને ખૂબ જ મહત્વનું સ્થાન આપવામાં આવેલ છે. જમાનો બહુ જ આગળ વધી રહ્યો છે. આધુનિક જમાનામાં મનુષ્ય જીવન એટલું બધું સંકુલિત અને સંઘર્ષયુક્ત થઈ ગયું છે કે, બાળકોના સર્વાંગી વિકાસ માટે, તેમની કેળવણી માટે શાળાઓ ઉપર મહદ્ અંશે આધારે રાખવો પડે છે અને આને કારણે વિદ્યાલયની જવાબદારી ખૂબ જ વધી ગયેલ છે. સમાજની કાયાપલટ કરવી હશે તો તે કેવળ કેળવણીથી જ થશે. કેળવણી દ્વારા દેશની કાયાપલટ થશે. આ ભગીરથ કાર્ય જો વિદ્યાલય અને કેળવણી દ્વારા થવાનું છે તો તેના અંગમાં પુસ્તકાલય એ એક મહત્વનું અંગ છે. અને તે આ પ્રક્રિયામાં ખૂબ જ મહત્વનો ફાળો આપી શકે છે. આ નવસર્જનના કાર્યમાં ગ્રંથાલયને મુક્તા તુરંત જ તેનું સંચાલન કરનાર ગ્રંથપાલ આપણી સમક્ષ આવે છે. આ સીધી લીટીમાં ગ્રંથાલય પછી ગ્રંથપાલની ભૂમિકા અતિ મહત્વની બની જાય છે. સારી શાળા હોય, સુંદર ગ્રંથોથી સમૃદ્ધિ એવું ગ્રંથાલય હોય પણ જો તેનો ગ્રંથપાલ નિરસ હોય તો પરિણામ શૂન્યતા તરફ આવી શકે છે.

---

*શ્રી પંકજકુમાર એમ. બાવીશી, ગ્રંથપાલ, નવરંગ ઉ.મા. શાળા, નારણપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૪.
(મંત્રી-ગુજરાત ગ્રંથાલય સેવા સંઘ)

૧. શાળા ગ્રંથાલય :

શાળા પુસ્તકાલય શિક્ષણના કાર્યમાં જે ફાળો આપે છે તેમાં મુખ્યત્વે વર્ગ શિક્ષણને પૂર્ણ બનાવવા, તેના પૂરક તરીકે, વિષયના તલસ્પર્શી જ્ઞાન માટે, બાળકો વર્ગમાં જે અભ્યાસ કરે છે તેમાં પૂર્તતા કરવા માટે ગ્રંથાલય ઉપયોગી બને છે. જે જે વિષયો વર્ગમાં ભણાવવામાં આવે છે તે પાઠ્યપુસ્તક આધારિત હોય છે અને દરેક વિષયમાં જે પાઠ્યપુસ્તક બનાવવામાં આવે છે તેની એક વિષય મર્યાદા હોય છે ત્યારે તે વિષયને, તેના લેખકને, તેના સંદર્ભોને સમજવા માટે ગ્રંથાલયમાં રહેલા સંદર્ભગ્રંથો બહુ ઉપયોગી સાબિત થાય છે. કોઈપણ વિષય પર સંશોધન કરવા માટે વિષય પુસ્તકોથી વધારે તેના સંદર્ભગ્રંથો બહુ ઉપયોગી સાબિત થયા છે. શાળામાં અલગ-અલગ જ્ઞાતિમાંથી, અલગ-અલગ સ્વભાવના અને અલગ-અલગ મિજાજવાળા તથા અલગ-અલગ ગ્રહણશક્તિ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ આવે છે. વર્ગમાં શિક્ષક વિષયને ભણાવતા સમયની મર્યાદામાં રહીને જે તે વ્યક્તિ વિશેષની વાત કરે છે પણ શિક્ષકના આ ઉલ્લેખમાત્રથી શાળા ગ્રંથાલયમાં રહેલા તે લેખક વિશે અને તેને લખેલા પુસ્તકો વિશે વિદ્યાર્થી માહિતી મેળવે છે અને તેનાથી પરિચિત થાય છે. આમ ઇતિહાસ, નાગરિક કે ભૂગોળ દ્વારા તે દેશ અને સમાજનું જ્ઞાન મેળવે છે. જીવન ઘડતરના પુસ્તકો દ્વારા, મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો દ્વારા કે ધાર્મિક અને સામાજિક પુસ્તકો દ્વારા તેના ઘડતરમાં અને સંસ્કારમાં મહત્વનું પ્રદાન કરી તેને સુસંસ્કારના આયામોથી સુદૃઢ બનાવે છે. આમ બાળકના, વિદ્યાર્થીના ચરિત્ર ઘડતરમાં ગ્રંથાલય અને ગ્રંથપાલ મહત્વનું પ્રદાન કરે છે. નૂતન શિક્ષણ પદ્ધતિમાં શાળામાં શિક્ષક જે ભણાવે છે અને શિખવે છે, તે કરતા હવે વધારે પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છાવાળા વિદ્યાર્થીઓ જાતે શીખે તેનું વધારે મહત્વ છે. કોઈ ભણાવે તે કરતાં પોતાની જાતે મહેનત કરી, રસથી જે શીખે છે તે તુરંત જ યાદ રહે છે. આમ પોતાની જાતે શીખવા માટે તે જે જે ઉપયોગી સાધન સામગ્રીની જરૂર રહે છે તેમાં ગ્રંથાલય અને ગ્રંથપાલ મહત્વનો ફાળો આપે છે. નવો અભ્યાસક્રમ જ્યારે જ્યારે અમલમાં આવે છે ત્યારે તેને સમજવા ગ્રંથાલયમાં રહેલા સંદર્ભ ગ્રંથો જ ઉપયોગી થઈ પડે છે. આમ પણ સમજણ વગરનું જ્ઞાન શું કામનું? વ્યક્તિનો વિકાસ થાય તો જ સમાજનો વિકાસ થાય છે. વ્યક્તિના વિકાસમાં તેના અભ્યાસકાળનો સમય ખૂબ જ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. વિદ્યાર્થીકાળના આ સમયમાં સર્વાંગી વિકાસ માટે ગ્રંથાલય અને વાંચનાલય કેન્દ્ર સ્થાને છે. શાળામાં ચાલતી સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિ કે શાળા બહાર થતી હરિફાઈઓમાં ભાગ લેવા વિદ્યાર્થી ગ્રંથાલયનો જ સહારો લેતો હોય છે પણ આ શક્ય ત્યારે જ બને છે જ્યારે ગ્રંથપાલ પોતે આવું કામ કરવા રસ ધરાવતો હોય. વિદ્યાર્થીને મદદ કરવા હંમેશ તત્પર રહેતો હોય. આમ સર્વ પ્રકારે જોઈએ તો પુસ્તકાલય એ શાળાનું જ્ઞાન કેન્દ્ર અને સંસ્કાર કેન્દ્ર છે. તો શાળાના શિક્ષણ કાર્યમાં મહત્વનું અંગ છે તે શિક્ષક. શિક્ષકની વાચન ભૂખ જેટલી તીવ્ર હશે તેટલું તે પોતાના વિષયને વધારે ન્યાય આપી શકશે. વિદ્યાર્થીઓમાં વિષયની સાથે તેના આનુસંગિક બનાવો, પ્રસંગો અને વાતો કહી જેમ શીરો ગળામાં ઉતરી જાય તેમ તે વિષયને વિદ્યાર્થીના ગળે ઉતારી શકશે. વિદ્યાર્થીને સજ્જ કરે છે શિક્ષક પણ શિક્ષકને સજ્જ કરે છે ગ્રંથાલય. પુસ્તક પસંદગીમાં શિક્ષકને મળી તેમનો અભિપ્રાય મેળવી ગ્રંથપાલ પોતાના ગ્રંથાલયને વધારે સમૃદ્ધ બનાવી શકે છે. આમ વિદ્યાર્થી અને શિક્ષક એટલે કે શિક્ષણ કાર્યમાં કોઈ મહત્વની

વાત હોય તો તે ગ્રંથાલય, પણ તેમાં મહત્વની ભૂમિકા જો કોઈ ભજવતું હોય, આ બધું શક્ય બનાવનાર જો કોઈ હોય તો તે ગ્રંથપાલ જ છે. માટે ગ્રંથપાલ શિક્ષણના પુરક તરીકે જેટલી ભૂમિકા ભજવે, પોતાને જેટલો અપડેટ કરે તેટલું શાળા શિક્ષણ અગ્રતાક્રમે આવે છે.

આમ ઉપરની બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીએ તો શાળા પુસ્તકાલયના ગ્રંથપાલ પર મહત્વની જવાબદારી છે. સમાજ અને રાષ્ટ્રના ભાવી નાગરિકને તૈયાર કરવામાં એક ભાગરૂપે તેને અગત્યની ભૂમિકા ભજવવાની છે. શિક્ષણમાં ગ્રંથાલય અને ગ્રંથપાલની ભૂમિકા માટે અમેરિકન લાયબ્રેરી એસોસિએશનની કમિટીએ નવસૂત્ર આપેલા છે તેનો સાર કાંઈક આ પ્રમાણે છે. આ નવપદમાં બધું જ આવી જાય છે. શાળા ગ્રંથાલય અને ગ્રંથપાલની ભૂમિકાનો આ દસ્તાવેજ ગણાય.

૧. વિદ્યાર્થીઓની, શિક્ષકોની, વાલીઓની અને સમાજમાં અન્ય લોકોની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે યોજાયેલા શાળા કાર્યક્રમમાં પૂરેપૂરો સહયોગ કરવો.
૨. વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીઓના વ્યક્તિગત વિકાસ અને ઘડતર માટે અર્થપૂર્ણ અને ઉચિત પુસ્તકાલય સામગ્રી પૂરી પાડવી.
૩. વિદ્યાર્થીઓને તેમના વાચન માટે માર્ગદર્શન આપવું, જેથી તેમને માટે વાચન વધુને વધુ સંતોષકારક અને આનંદદાયક બને અને તેઓ વિવેચનાત્મક રસદષ્ટિ કેળવે.
૪. પુસ્તકાલય અને વાચનાલયમાં આવતા વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓને ઉપયોગી એવો શોખ કેળવવામાં મદદરૂપ થવું, વ્યક્તિગત અનુકૂલન માટે ઉપયોગી નીવડવું અને ઉચિત સામાજિક વલણો પેદા કરવાની તક આપવી અને તેને માટે તૈયાર કરવા.
૫. બાળકો તથા કિશોરોને પુસ્તકાલયની સામગ્રીનું કુશળતાથી અને સારા સારની ભાવનાથી ઉપયોગ કરતા શીખવવામાં મદદરૂપ થવું.
૬. વિદ્યાર્થીઓને સતત શિક્ષણ અને સાંસ્કૃતિક વિકાસમાં પ્રોત્સાહિત કરવા માટે તેઓને સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને સહકારપૂર્વક ઉપયોગ કરતા શીખવવું.
૭. શૈક્ષણિક કાર્યક્રમ માટે શિક્ષકોને ઉપયોગી નીવડે તેવી પુસ્તકાલય સામગ્રીની પસંદગી અને તેના ઉપયોગમાં મદદરૂપ થવું.
૮. શાળાના અન્ય કર્મચારીને તેમના સ્વવિકાસ અને સાંસ્કારિક વિકાસમાં મદદરૂપ થવા માટે તેવા પ્રકારના કાર્યોમાં સહયોગી થવું.
૯. સમાજ અથવા અમુક વિસ્તારમાં પુસ્તકાલયના કાર્યોનું સફળ રીતે આયોજન થાય તથા તેનો વિકાસ થાય તેમાં અન્ય ગ્રંથપાલો તથા સામાજિક નેતાઓ સાથે તાલમેલ કરી સહયોગ સાધવો.

અત્યારે સંચાર માધ્યમોને કારણે વિદ્યાર્થીથી શરૂ કરી વડીલો સુધી દરેકમાં પુસ્તકાલયનો ઉપયોગ અને વાચનની ટેવ વિસરાતી જાય છે. આવા સમયે આપણે શું કરી શકીએ ? એમ કહી લમણે હાથ દઈ ગ્રંથપાલ બેસી રહે તો તે પોતાના વ્યવસાય પ્રત્યે પૂર્ણ સમર્પિત નથી એમ કહી શકાય. બલ્કે તેને બદલે આવનાર સમયને પારખી તેની સાથે કદમ મિલાવે તો સમાજના વિકાસમાં

પોતે પણ કાંઈક પ્રદાન કર્યું છે તેનો આત્મસંતોષ જરૂરથી લઈ શકે ... હવે તો કોમ્પ્યુટરની મદદથી દુનિયા તમારી આંગળીના ટેરવે આવી ગઈ છે. તેની મદદથી, સામયિકોમાં આવતા સારા લેખોને ડીસપ્લે બોર્ડ પર મૂકી, સમયાંતરે પ્રાર્થનાના કાર્યક્રમમાં પોતે અને ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનના તજજ્ઞો દ્વારા વક્તવ્ય આપી, પુસ્તકની સમીક્ષા, રસધરાવતા વિદ્યાર્થીઓની પુસ્તક મેળાની મુલાકાત, વધારે પુસ્તકો વાંચનારને પ્રોત્સાહન ઈનામ વગેરે દ્વારા જ્ઞાનનો પ્રચાર અને પ્રસાર કરી શકે છે. પોતે પણ પોતાના વ્યવસાયના ક્ષેત્રમાં સેમિનાર, પરિસંવાદ કે વ્યાખ્યાનો દ્વારા માહિતી મેળવી ગ્રંથાલય વિજ્ઞાન ક્ષેત્રે કાર્ય કરતા સંઘ-મંડળના આજીવન સભ્ય થઈ, ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનને લગતા સામયિકોનું લવાજમ ભરી, તેનું નિયમિત વાંચન કરી, અનુકૂળતા હોય તો ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનનો આગળ ઉચ્ચ અભ્યાસ કરી, ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનના વિવિધ વિષયો પર લેખ લખી, ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનની વેબસાઈટનો ઉપયોગ કરી પોતાના જ્ઞાનમાં વધારો કરી શકે છે. પછી પોતે મેળવેલ જ્ઞાનનો પોતાનો વ્યવસાયના ક્ષેત્રે અમલ કરી વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને સમાજને ઉપયોગી થઈ શકે છે. જો તે એમ માને કે પોતે પણ સદાય એક વિદ્યાર્થી છે તો તે જરૂરથી જ્ઞાની બને શકે છે. જરૂર છે. કેવળ પોતાની જાણસાની, કશુંક પ્રાપ્ત કરવાની ઝંખનાની, જ્ઞાનની ભૂખની અને આ માટે સદાય કેવળ જાગૃતિ રાખવી તે જ ઉપાય છે અને જો આવું થશે તો ગ્રંથાલયશાસ્ત્રના ભીષ્મ પિતામહ એવા ડૉ. એસ.આર. રંગનાથનનાં પાંચ સૂત્રો (૧) પુસ્તકો ઉપયોગ માટે છે. (૨) દરેક વાચકને તેનું પુસ્તક મળવું જોઈએ. (૩) દરેક પુસ્તકને તેનો વાચક મળવો જોઈએ. (૪) વાચકનો સમય બચાવો (૫) પુસ્તકાલય એ ચિરવર્ધમાન અવયવી છે. આ જરૂરથી સાર્થક થશે. અસ્તુ.

સંદર્ભસૂત્ર :

- (૧) શાળા પુસ્તકાલય સંચાલન - એન. ડી. શેલત, કિશોરભાઈ શુક્લ, નિરંજનભાઈ ત્રિવેદી અને સદ્ગુણાબેન ત્રિવેદી
- (૨) ગ્રંથાલય સેવા (૩) ગ્રંથાલય વ્યવસ્થા અને સંચાલન (૪) બાળ પુસ્તકાલય - છગનલાલ મથુરદાસ ભૈયા

The school library functions as a vital instrument in the educational process, not as a separate entity isolated from the total school program, but involved in the teaching and learning process."

Role of School Librarians in Education

Milan M. Langalia*

0 Introduction

The word Library has come from the Latin word 'Liber' which means a book. If we consider the ancient libraries, perhaps it has something in common with the ancient definition, "Library is a store house of books or reading material written by scholars".

During the modern period, millions of books are being published and they are being used freely by scholars, intellectuals, students and general readers through libraries. Therefore, the modern definition of library is a place where documents containing knowledge and information are being stored, technically and scientifically processed, properly preserved and made easily accessible to the users without loss of time.

By the use of books, people can increase their knowledge and get information according to their needs. A library is the place where these books are being stored.

1 About the School Library

The questions "why should there be a library in each school?" and "why should there be provision for a library hour in the time-table of each class?" are fundamental. Therefore, we should first seek to answer these questions. As a preliminary effort, we shall examine these questions from three different angles:

1. Is there any well known and compelling authority in the theory of education, for the provision of library work by each student, as part of his course?
2. Is there any educational tradition developed in course of time, about the necessity for the work of each student in the class room, being correlated with and followed up by the work of the student in the school library?
3. Does an intensive consideration of the theory of education point to the need for library work by each student as a useful and necessary adjunct to his class room work?

From the answers to above questions, we can map the needs of school library. School library is the workshop of a reader. In the school, students have limited knowledge of particular subjects. By using the library, they can increase their knowledge in their respective fields. A school library is an important part of academic setup. Therefore the management and organization of a school library should be handled by the academic section. To motivate the students to use the library, is the main function of the librarian. This will enable students to be more literate and increase their knowledge and make their mark in society.

At present, most of the school libraries are not being well maintained and even the teachers do not have enough knowledge about a library. When the teachers do not have adequate knowledge about a library we can not expect the students to take interest. In many schools there is no trained staff in the library. Any clerical staff or a teacher usually

---

*Dr. Milan M. Langalia, Librarian, Shaishav, Bhavnagar E-mail:- mlangalia@yahoo.com mmlangalia@gmail.com

handles the library. Even the school library doesn't have good collection of various subjects. The students too have access to limited knowledge about any topic and they become dependent on the teachers for each and every assignment.

School is the primary center for developing good citizenship. It is the foundation for university education and specialized learning. Every child with an average intelligence and ability, starts taking keen interest in knowing things with curiosity and right through the schooling period he acquires knowledge and enriches his faculties. It is therefore, essential for him to familiarize himself with the library which would provide him with quality reading material.

2 Importance of Library and Librarian's work

Librarians should have the following qualities, such as good memory power, good health, and have clear pronunciation while speaking. As librarians have to deal with children, students, teachers and researchers, they should have extensive knowledge of every subject. Love for books and reading are the basic qualities of good librarians.

The library facilities at school are essential to make children; library orientated and inculcate reading habits among them. Once the reading habit is formed at the school, it continues throughout life. The library serves as guide to students by giving opportunities for learning habits, i.e. "reading to learn" just as "learning to read". The school librarian provides books which supplement prescribed reading material, along with juvenile reference sources and audio-visual aids for the students. Libraries at the pre primary level and primary may have toys, books, indoor games and similar facilities to amuse the child and arouse his curiosity for learning while enjoying and playing.

Besides the regular work done by a librarian, such as book selection for the collection, processing & shelving of materials, handling and putting to frequent use the extension material, publicity work, getting every student his book, and every book its student reader, and above all, in coordinating, the demand for books received from several sections of the teaching staff, the Librarian also has to enliven the class room work, by supply of appropriate materials. Indeed it can be said that the school librarian is one of the most responsible human constituent of a school.

The nature and size of the library may vary from school to school depending upon the level, programme of instruction, pupil's needs, finance etc. The collection of a library includes books, magazines, pictures, models, exhibits, audio-visual aids and other instructional materials. The librarian should see that all the collection should be organized well, so that it is easily accessible to the students and teachers for effective use.

The various practices of school library need to be done scientifically, and thoroughly if the school library has to function well. These jobs are, beyond doubt, specialist jobs. They cannot be done by the teachers. Perhaps it is difficult to realize the magnitude of this statement as most of our school libraries do not have Librarians.

3 Conclusion

To conclude we can say that a school librarian is the main part of school's curricular and co-curricular activities. He has to see that the collection of the library is properly used. There should be a library committee for school library to handle the management of the library and to see that the needs of both the teachers & students are satisfied.

The librarian has to earn the respect of his readers through his work and not by merely propagating the management of the school. His unique personality and his creative work in the school library together, should earn him supremacy of position in the school library.

Reference

1. Library and Community, Library Administration and M'ment – by Dr. Bana Bihari Shukla Chapter 1, page no.9
2. New Education and School Library-By S.R. Ranganathan, Chapter FA, page no.113
3. New Education and School Library-By S.R. Ranganathan, Chapter BA, page no.27
4. Use of Libraries- A Guide To Better Use of libraries and their resources- By C.D. Sharma, Chapter VI, page no.41
5. New Education and School Library-By S.R. Ranganathan, Chapter HE, page no.148

“Libraries are reservoirs of strength, grace and wit, reminders of order, calm and continuity, lakes of mental energy, neither warm or cold, light or dark. The pleasure they give is steady, unorgastic, reliable, deep and long-lasting. In any library in the world, I am at home, unselfconscious, still and absorbed”

School Library Orientation : a Basic Framework

Rashmi T Kumbar*

“The principal goal of education is to create (people) who are capable of doing new things, not simply repeating what other generations have done – (people) who are creative, inventive, and discoverers. The second goal of education is to form minds which can be critical, can verify, and not accept everything they are offered... We have to be able to resist individually, to criticize, to distinguish what is proven and what is not. So we need (students) who are active, who learn early to find out for themselves, partly by their own spontaneous activity and partly through material set up for them; who learn early to tell what is verified and what is simply the first idea to come to them.”

Jean Piaget

0. Introduction

The universal goal of school education is to develop students who are well informed, self-reliant and life long learners. Today's information rich world embraces those who excel in critical thinking, problem solving and decision making skills. Thus, information handling skills is essential and our students have to be prepared in this direction. The school library is an important component of any education system. It plays an important role in achieving the schools' academic goals as well as shaping the students' personalities through its resources, facilities and services. In order to ensure that all the students and teachers become competent users of information, a basic instructional program has to be introduced in the form of Library Orientation. Library orientation is also known as 'User Orientation'. In the IFLA/UNESCO Guidelines for the development of public library services, public libraries are encouraged to assist their library users in developing skills to enable them to make the most effective use of the library's resources and services. Library orientation or user orientation towards the library has to do with adjusting the new library user to the library. (1)

0.1 Definition

Orientation is “primarily concerned with ways of introducing the user to the general techniques of library usage and services available, and the organization, layout and facilities of a particular library”. (2) In simple words, library orientation is an introduction of the physical arrangement, resources and services of the library to the users. The main goal of library orientation is to inform the users about various services that the library offers and also as to know how these services are provided, the time and the place allotted.

Most libraries work on the philosophy that their resources have to be made available to their users. At the same time, one needs to realize that every library is unique in its own way because of its collection, services, organization, etc. Hence there is no single all purpose format of orientation which will work as a tool. Each library has to develop and customize its own package of library orientation program. Library orientation is an

---

*Ms. Rashmi T Kumbar, Teacher-Librarian, Adani Vidya Mandir, Ahmedabad 380051, Gujarat, India,
E-mail : rashmi_kumbar@rediffmail.com

important component of information literacy. In fact it can be considered as a key to the world of information and its sources. An attempt is made to understand the necessity of library orientation.

1 Need for Library Orientation

For any system to work flawlessly there is a need to define one's position to one's surrounding. Thus library orientation can also be considered as a set of definitions that should be aimed to make library and resources suitable for a particular group of users, especially students in case of schools. Library orientation is necessary in order to

- † help the students to understand the role of the library in their academic process
- † create awareness about the library and resources
- † build familiarity with the place, people and resources
- † help connect the students to the library and resources
- † help the students to understand the mechanism of the library
- † save the time of the students and avoid repetitive chores
- † inform the students as to whom to contact for what and when for their resource requirements
- † demonstrate the professionalism involved in the library and its activities
- † increase our student base which will help us in getting an increase in our budget allotment
- † indulge the students in the library and convert them to life long learners

2 Target groups

As library is the knowledge point, library orientation, should be done to all possible users - heads, teachers and other educators should be targeted. They should have their library orientation at the start of the academic session, during their preparatory week just before the students come to school after their vacation. It gives them some time to explore the various resources to include in their lesson plans, schedule their library visits with their students, plan their access to the resources, etc.

Equally important is planning the time slots of library orientation for each class. Preferably a single session of short duration of library orientation has to be done for students of primary classes while two sessions, one of shorter and one of longer duration of library orientation can be planned for students of secondary and high school.

Library orientation is very essential because the users need to be acquainted with the information resources available in the library. A set of questions and answers will help the users to discover many of the resources that they will need to understand the system which will help them to meet the resource/research requirements of their academic life.

2.1 Learning outcomes

The important learning outcomes of this process would be

- † Teachers and students understand
  - † role of data, information, knowledge and wisdom in the academic process
  - † concept of library, information resources and its role
  - † physical layout of library
  - † organization of the resources

- † access points of information
- † important sources of information and how to use each of them
- † rules and regulations of using the library for optimum use

3 Necessary Components of Library Orientation

In order to reach out to the group and achieve the purpose of library orientation, at the beginning one needs to include an overview of the philosophy of the school. Then proceed with the philosophy of the library and its commitment to the school's philosophy and student development. Some of the essential elements to be included would be,

- † Vision, Mission, goal and role of the library
- † Physical layout of the library
- † Opening hours (timings and days)
- † Borrowing privileges
- † Rules and regulations
- † Collection: print/ non-print (electronic)/ resources
- † Facilities provided
- † Services offered
- † Activities and events
- † Contact points (Librarian, Library Assistant)
- † Suggestions

4 Time Frame

Usually library orientation is done at the start of the academic year in most of the academic institutions. It is important that the librarian allot a particular slot for each group say, primary students, secondary students or class wise which is suitable with the group and doesn't over lap with their academic sessions or other activities etc. Ideally library orientation has to be done in parts, so that the purpose is served (especially for secondary and high school students). The first part can be a brief introduction wherein the minimum information can be shared and most importantly, the students have to be motivated to coming to the library and using the resources for their academics as well as leisure. The students should enjoy this session and leave with a positive note about the library and its staff! Make it a point to give a handout of the basic information to be read at their convenience. The next part can be schedule when they get their first academic assignment or project. Here a detailed explanation about the resources, the facilities, etc. has to be imparted as elaborately and precisely as possible. It would be beneficial if the group can be accompanied by the concerned subject teacher who can guide them later on, or if they have any queries as well as add value to their literature search process. Also library orientation is a shared responsibility of the librarian and the library staff (be it just a library assistant or an attender). So it is a team effort and reaches a larger audience without any area or person being left out.

5 Outline for library orientation

Library orientation can be of two types namely

- † Informal library orientation
- † Formal library orientation

5. 1 Informal library orientation

Informal library orientation takes place when library workers do library orientation (or “user orientation” - orientating them towards the library) continuously, on a one-to-one basis.

5.2 Formal library orientation

Formal library orientation is when groups of people are introduced to the library in an organized way. (3)

In order to acquaint our users to the resources and encourage ways of using them, one needs to develop a standard orientation procedure, what ever may be the type of orientation we may prefer. An organized plan for orientation ensures that our users know where to go for help. This results in increased productivity of teachers and student achievement. It would be beneficial if we schedule a variety of orientation activities because students have different methods of learning.

Apart from the one to one discussion which is effective with new staff or student, some tested methods are:

- † Written assignments
- † Audio visual tours
- † Written orientation
- † Library policy and regulations/ handouts
- † Small group sessions
- † Computer assisted instruction (4)

Once the method is identified, determine the time frame for orientation period. We have to keep in mind that primary school students need a shorter orientation period while high school students and teachers may require longer period of orientation. Make it a point to allot time for independent exploration by the students and teachers. To make orientation sessions interesting add visuals, maps, etc. Even the feedback of previous batch of students about the library and its activities can be included to get the students interested.

5.3 A sample orientation packet

- † The physical layout of the library in the form of a map
- † A handout of FAQ's to understand the mechanism of the library, rules and regulations
- † A simple assignment to help the students to become familiar with the most need/ used resources of the library
- † A memoir [A bookmark/ a sticker/ a badge] of the library
(Refer Annexure)

6 Conclusions

In Indian context of school libraries, library orientation will go a long way in changing the existing library culture. The professionalism exhibited by the librarians in this process will fetch far more dignity as well as focus on the kind of work they do. Library orientation has evolved from simple user education to bibliographic instruction to an all encompassing broader stream called information literacy. Introducing a basic information literacy programme

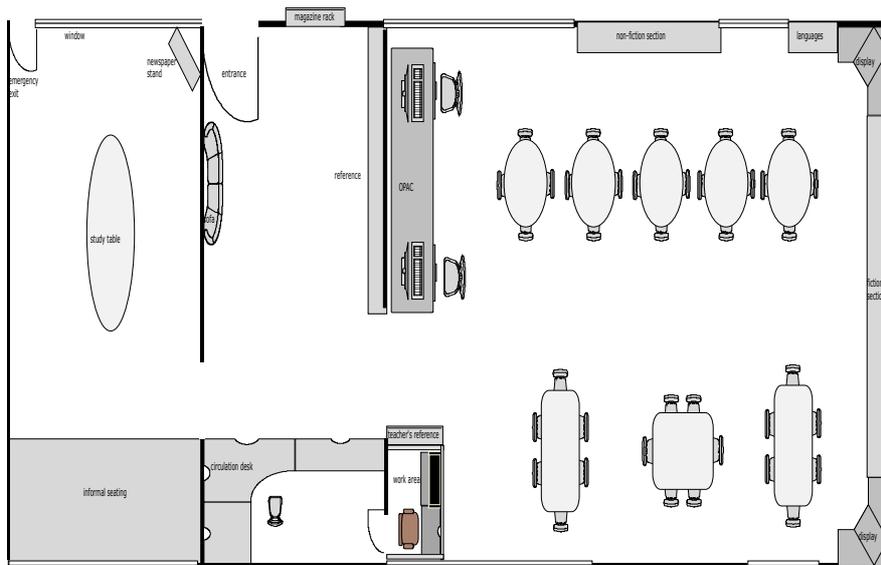
compulsorily in every school library will be a key to the success of students. Ultimately, the bottom line for our very existence is our students who are curious and keen to use the library. So let us bank on this enthusiasm and open out a whole new world to them!

References:

1. Henna, Venter. User orientation or, giving your library user a glimpse of the world waiting to be explored
http://www.fs.gov.za/Departments/SAC/Library/user_orientation_main_%20jan-mar2003_main.htm/ (Accessed on 24th Oct'09)
2. Henna, Venter. User orientation or, giving your library ... to be explored.
3. Henna, Venter. User orientation or, giving your library... to be explored
4. Branch, Katherine "Orienting new employees", The Whole Library Han book, Chicago, American Library Association, 1995. p 104-105
5. Helpful library vocabulary.
http://lahslibrary.com/library_vocabulary.htm (Accessed on 24th Oct'09)

Annexure - I

Map of the A.V.M. Library

Annexure – II

A.V.M. Library orientation assignment (Session I)

1. Listen carefully to the orientation. At the end, answer these questions:
  - a) Who is your librarian?
_____
  - b) What are your library timings?
_____

- c) What is the procedure to visit the library during the lunch hours/ breaks?
_____
- d) Where would you put the reference material after you have done with reading and noting?
_____
- e) What to do when you have misplaced a book?
_____
- f) Name 2 children's magazines that our library subscribes to.
_____
- g) What are the exclusive services provided by the library only for students?
_____
- h) Name any 2 resources which our library will never issue out to students?
_____
- i) Where do you find the call number of the book written?
_____
- j) What is the process for searching information for your project or class assignment?
_____
- k) Name any 2 questions that you would like to ask the librarian.
_____

Annexure - III

Library Orientation Assignment (II session)

1. What is the latest copyright date of the book issued to you?
_____
2. What is the difference between Table of Contents and Index?
_____
3. How to access paper clippings for relevant article for your assignment?
_____
4. How to find relevant open access resources for your academic assignment?
_____
5. How to formulate your research strategy?
_____
6. What is the process for taking photocopy of the relevant picture/ diagram from reference book?
_____
7. How to access your library during free periods?
_____

8. What is the procedure to borrow an extra book for project reference purpose?

---
9. Suggest 2 good books which you feel should be there in our collection?

---
10. What other information will help you to make better use of the resources?

Annexure - IV
Library Vocabulary

(Source: http://lahslibrary.com/library_vocabulary.htm)

Fiction – made up stories; organized by author's last name

Non-fiction – true stories; organized by Dewey Decimal System (numbers)

Dewey Decimal System - a numeric system used to organize non-fiction books. There are 10 major categories in the system.

Autobiography – a true story written about a person by that person (you write a story about your life)

Biography – a true story written about a person by another person (you write a story about someone else)

Check out a book – to take the book home to read

Renew a book – to keep the book longer

Due Date – when the book needs to be returned to the Library

Overdue – the book needs to be returned to the Library; the book is late

Call Number – the address of the book in the Library; helps you find the book

Copyright Date – the year the book was published (look for ©)

Library Catalog – all of the books in the Library

"Libraries are every man's free university"

શિક્ષણમાં શાળા ગ્રંથપાલોની ભૂમિકા

પ્રવીણ સગર*

૦ પ્રાસ્તાવિક :

સમગ્ર વિશ્વની અનેકવિધ વૈવિધ્યસભરતા ધરાવતી સંસ્કૃતિઓમાં...આપણા ભારતવર્ષની સંસ્કૃતિ સૌથી પ્રાચીન અને શ્રેષ્ઠ સંસ્કૃતિ છે. કોઈપણ રાષ્ટ્રની સંસ્કૃતિનું ઘડતર તેના શિક્ષણના પાયા પર જ થયેલ છે.

ભારતીય સંસ્કૃતિ બ્રહ્મસંસ્કૃતિ છે. ... અને તેના ગુરુ બ્રહ્મા છે. દક્ષિણામૂર્તિ ભગવાન સદાશીવ. આ ભગવાન સદાશીવે સૌપ્રથમ બ્રહ્માના ચાર માનસપુત્રો - એવા સનતકુમારો કે જે સત્યની શોધ માટે પરિભ્રમણ કરતા હતા તેમને બ્રહ્મજ્ઞાન આપ્યું હતું. જે આજે શિક્ષણની વિવિધ તરાહો સ્વરૂપે અમલી બન્યું છે. આ માટે શિક્ષણના ઊંડાણને સમજવું જરૂરી છે.

૧ શિક્ષણનું ઊંડાણ :

આજે આ બ્રહ્મજ્ઞાન...

† આધ્યાત્મશાસ્ત્ર, માનસશાસ્ત્ર, નીતિશાસ્ત્ર અને તર્કશાસ્ત્ર

† વિવિધ ધર્મશાસ્ત્રો

† અનેકવિધ સામાજિક શાસ્ત્રો જેવા કે... આંકડાશાસ્ત્ર, રાજ્યશાસ્ત્ર, કાયદાશાસ્ત્ર, જાહેર વ્યવસ્થા, વાણિજ્યશાસ્ત્ર

† અનેકવિધ ભાષાઓ-બોલીઓ,

† અનેકવિધ કુદરતી વિજ્ઞાનો જેવા કે... ખગોળવિજ્ઞાન, પદાર્થ વિજ્ઞાન, ભૂમિ વિજ્ઞાન, રસાયણ વિજ્ઞાન, જૈવિક વિજ્ઞાન, વાનસ્પતિક વિજ્ઞાન તથા ગણિત.

† અનેકવિધ પ્રયોગાત્મક વિજ્ઞાનો જેવા કે... વૈદકીય વિજ્ઞાન, કૃષિવિજ્ઞાન, ઇજનેરી વિજ્ઞાન

† અનેકવિધ લલિતકળાઓ જેવી કે... ઉદ્યાનકળા, શિલ્પ-સ્થાપત્યકળા, સુશોભન અને ચિત્રકળા, આલેખન અને છબી કળા, સંગીત અને અભિનય કળાઓમાં... અને આવા તો અસંખ્ય વિષયોમાં અને તેના વિષયાગોમાં તેના ઇતિહાસ અને ભૂગોળ સાથે વહેંચાઈ ચૂક્યું છે. પણ... આ ૨૧મી સદીમાં શિક્ષણ ખરેખર ક્યાં પહોંચ્યું છે ? તે તો જુઓ !

૨ ૨૧ મી સદીનું શિક્ષણ જગત :

આ સાંપ્રત ૨૧મી સદીમાં શિક્ષણ.

† વિસ્તર્યું પણ છે અને વિખરાયું પણ છે.

† તેનો વ્યાપ વધ્યો છે પણ સાથેસાથે તે ઊંડે જવા છતાં ઉપરછલ્લું રહેવા પામ્યું છે.

† ઉપરોક્ત દર્શાવ્યા મુજબના દરેક શાસ્ત્રો - વિષયો - વિજ્ઞાનોમાં તેના પેટાશાસ્ત્રો - પેટાવિષયો - પેટાવિજ્ઞાનો અને તેના પણ પેટા... Pera.. અને Bio શબ્દના ઉમેરણ સાથે જ અનેક નવા વિષયો - નવા શાસ્ત્રો - નવા વિજ્ઞાનો ઉમેરાતા જાય છે... ઉમેરાતા જાય છે... અને નવીનતમ રૂપ રંગ સાથે અસ્તિત્વમાં આવતા જ જાય છે.

*શ્રી પ્રવીણ સગર, ગ્રંથપાલ, શ્રી એચ. એલ. પટેલ સરસ્વતી વિદ્યાલય, મોડાસા. જિ. સાબરકાંઠા (ઉ. ગુજ.)

† આ સદીના કોમ્પ્યુટર યુગમાં આપણે... નીત નવીનતમ, ટેકનોલોજીનો આવિષ્કાર કરતા રહ્યા છીએ તો સાથે સાથે... નીત નવીનતમ ઉભી થતી સમસ્યાઓના સામના પણ કરતા રહ્યા છીએ. સાથે જ આ સમય સમસ્યાઓની વચ્ચે રહી સંશોધનાત્મક પ્રક્રિયાને વેગવંતી બનાવવાનો છે.

આ ૨૧મી સદી Education અર્થાત્ Internet Education છે. ઠેર ઠેર International Schools ખૂલી રહી છે. પણ આ બધાની સાથેસાથે આપણી આ ૨૧મી સદી... ગ્લોબલ વોર્મિંગ અને જૈવિક-રાસાયણિક અને વાયરસ રૂપી શસ્ત્રોના બોગદામાં પણ બેઠી છે તે ભૂલવું અસ્થાને છે. દરેક નવીન સમસ્યા નવીન આવિષ્કારનું પ્રેરણાસ્ત્રોત બની છે અને દરેક નવીન આવિષ્કાર એ નવીન સમસ્યાનું જનક પણ બની ચૂક્યું છે. આ ૨૧મી સદીમાં આ સમયે આશ્રમમાંથી શાળાની ચાર દિવાલો વચ્ચે સ્થિત વિદ્યાર્થીને સમજવો એ અનિવાર્ય થઈ ચૂક્યું છે આ માટે... જે તે શાળા ગ્રંથપાલ Key Person બની શકે તેમ છે.

૩ શાળા ગ્રંથપાલની વિદ્યાર્થી વિકાસ માટેની ભૂમિકા :

આપણા મિસાઈલમેન ડૉ. અબ્દુલ કલામે ભારતને ૨૦૨૦સુધીમાં Super power બનાવવા માટેનો પ્લાન ઘડ્યો છે, ત્યારે શિક્ષણની સમગ્ર પ્રતિક્રિયામાં...

વિષયો, વિષયોનું સ્વરૂપ, †અભ્યાસક્રમ અને ભણાવવાની પદ્ધતિમાં આમૂલ પરિવર્તનનો સમય સાબદો થઈ ગયો છે.

આ માટે... શાળા ગ્રંથપાલે વિદ્યાર્થીના વ્યક્તિત્વ (Personality) ના ચાર મહત્વના પાસાને ચકાસવા પડશે અને તેને બળવત્તર બનાવવા પડશે અને તે છે... શારીરિક, માનસિક, બૌદ્ધિક અને ભાવાત્મક.

શાળા ગ્રંથપાલે વિદ્યાર્થી માટે ...

શિક્ષક, આચાર્ય, વાલી અને મિત્રની ભૂમિકા ભજવવી પડશે... તો જ તે વિદ્યાર્થીના આ ચારેય પાસાઓને સમજી શકશે.

વર્તમાન સમયે વિદ્યાર્થીના શારીરિક અને બૌદ્ધિક પાસા પરજ Highlights મંડારાયેલ છે. પણ શાળા ગ્રંથપાલે તો તેના માનસિક અને ભાવાત્મક પાસાને પણ Highlights કરવાના છે.

આ માટે ... તેણે વર્ગખંડમાં જવાની જરૂર નથી પણ શાળાના બધા વિદ્યાર્થી તેની પાસે અર્થાત્ શાળા ગ્રંથાલયમાં મુક્ત મને... સહજ રીતે આવતા થાય તેવું વાતાવરણ સર્જવાનું છે. આ માટે તેને... પોતાના વ્યક્તિત્વને... ચૂંબકીય, વિદ્યાર્થી પ્રિય, વિનમ્ર, જાગરૂક, પ્રભાવશાળી અને શિક્ષણની નાભિને ઓળખનાર તરીકેનું બનાવવાનું છે. તેણે બાળમાનસના અભ્યાસી બનવાનું છે તો વિદ્યાર્થીના અસરકારક માર્ગદર્શક બનવાનું છે. - તેણે... કોષમર્મજ - ઉત્તમ વાચક અને - ઉત્તમ શ્રોતા બનવાનું છે. તેણે... કેળવણીની પદ્ધતિઓ અને કેળવણીના મનોવિજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવાનો છે. તેણે ઉત્તમ સંગઠક - ઉત્તમ રસિક - ઉત્તમ વ્યવસ્થાપક અને - ઉત્તમ બાળપ્રેમી બનવાનું છે. તેણે... તેના.. - કેળવણી વિષયક - પદ્ધતિ વિષયક - વ્યવસ્થા વિષયક - કર્તવ્યો અને જવાબદારીને ઉત્તમ રીતે નિભાવવાના છે.

આવો ભેખધારી તે બની શકે ત્યારે જ તેના સંસર્ગમાં આવેલ દરેક વિદ્યાર્થીના ચારેય પાસાં - શારીરિક - માનસિક - બૌદ્ધિક અને ભાવાત્મક તેની Personality માટે Superpower ની ગરજ

સારશે. તેણે... સ્વામી વિવેકાનંદના વિચાર મુજબ... 'Education is the manifestation of the perfection already in man' માનીને વિદ્યાર્થી સમક્ષ પોતાની જાતને સહજતાથી સમર્પિત કરવાની છે. તો જ આજના શિક્ષણમાં ઉભી થયેલી કૃત્રિમ અસમતુલા નિવારી શકાશે અને તેના આંતર મનને ઢંઢોળીને... તેને ભાવાત્મક માગદર્શન આપી શકાશે અને The five laws of library science...

૧ પુસ્તકો ઉપયોગ માટે છે (Books are for use)

૨ દરેક વાચકને તેનું પુસ્તક મળવું જોઈએ (Each reader has his book)

૩ દરેક પુસ્તકને તેનો વાચક મળવો જોઈએ (Each book has its reader)

૪ વાચકનો સમય બચાવો (Save the time of reader)

૫ પુસ્તકાલય એ ચીર વર્ધમાન અવયવી છે. (Library is a growing organism)

એ પંચસૂત્રો, તે વિદ્યાર્થીની વિકાસગાથાના 'પાયોનિઅર' બનાવી શકે તો જ તેની સાર્થકતા ગણાશે....

સાચા ગ્રંથપાલે વિદ્યાર્થીના વલણને ઓળખી તેના સ્તરે આવી તેના આત્મ તત્વમાં પોતાનું આત્મત્વ ખૂબજ સહાનુભૂતિપૂર્વક સંકામિત કરવાનું છે. વિદ્યાર્થીની નજરે જોવાનું છે. વિદ્યાર્થીના કાનથી સાંભળવાનું છે, વિદ્યાર્થીના મનથી સમજવાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે. વિદ્યાર્થીમાં તન્મય થઈ તેને તન્મયતાનો અનુભવ કરાવવાનો છે. ત્યારે જ વિદ્યાર્થીનો રચનાત્મક વિકાસ શક્ય બનશે.

૪ શાળા ગ્રંથપાલની 'શિક્ષણ વિકાસ' માટેની ભૂમિકા :

શિક્ષણ એ તો... - પ્રક્રિયા - પદ્ધતિ અને - યોજના પર આધારિત વિકાસ ઘટક છે.

આજે પ્રાથમિક શિક્ષણમાં 'ગુણવત્તા સુધારણા અભિયાન' ચાલે છે. પણ આ સમગ્ર project કેમ નિરર્થક બની રહ્યો છે ? તો એનું એકમાત્ર કારણ એ છે કે... આ યોજના... શિક્ષણ તંત્રના સતત સીધા નિરીક્ષણ હેઠળ નથી. શિક્ષણને સુસંગત એક ચીની કહેવત છે... "Teach me, I forget, Show me, I remember, Involve me, I understand"

આ બધા જ ક્ષેત્રમાં involvement સફળતાની ચાવી છે. જીવની ઉત્કાંતિ માટે સંકલ્પપૂર્વક એક મનુષ્ય બીજા મનુષ્યને સુયોગ્ય દૃષ્ટિ પૂરી પાડવા પ્રેમથી મથે તેનું નામ શિક્ષણ. શિક્ષણ એટલે વિદ્યાર્થીના શરીર, મન અને અંતરમાં જે ઉત્તમ અંશ છે તેનો સર્વાંગી વિકાસ સાધીને બહાર આણવાની પ્રક્રિયા.

શિક્ષણ શરીર પર બહારથી પહેરવામાં આવે એવું આભૂષણ નથી. એ તો ભીતરથી વહેતું લોહી છે. આ દૃષ્ટિએ જ શિક્ષણનો વિચાર કરાય તો જ અપેક્ષિત પરિવર્તન થઈ શકે. આજનું શિક્ષણ સામર્થ્યવાન બન્યું છે, તેનો ફેલાવો વધ્યો છે. પણ તે... પૈસા અને સત્તાને તાબે થયું છે, પરિણામ સ્વરૂપે તે... વેપારીઓ અને સત્તાધીશોએ વેપલા માટે ખોલેલાં હાટ બજાર જેવું લાગ્યા કરે છે. self finance અને અનામતના કોટાની બોલબાલા... આર્થિક રીતે ગરીબ અને હોંશિયાર વિદ્યાર્થીને હતાશાના કોટામાં લાવી દે તેમ છે.

ઉચ્ચતમ શિક્ષણ સંસ્થાઓ જેવી કે...

- I.I.M. (Indian Institute of Management)

- I.I.T. (Indian Institute of Technology) માં અનામત પ્રથાની માંગ કરવી તે કેવું બેહુકુ લાગે છે ?

આ સમયે શાળા ગ્રંથપાલે શિક્ષણ વિકાસમાં સક્રિય, બળવતર અને નિર્ણાયક ભૂમિકા માટે સત્વરે... અને સતત - નિરંતર તૈયાર રહેવું પડશે.

- તેણે જ્ઞાનની સાથે સાથે માહિતી ભંડાર પણ બનવાનું છે.

- તેણે એ પ્રતિપાદિત કરવાનું છે કે...

Only he has the power of building an “knowledge hub” including the “Information hub”. એટલા માટે તો library science નો કોર્સ પણ Library and Information Science નો કોર્સ કહેવાયો.

તેણે...

- ધોરણ ૧૦ પછી શું ? - ધોરણ ૧૨ પછી શું ? - આટર્સ સ્નાતક પછી શું ? - કોમર્સ સ્નાતક પછી શું ? સાયન્સ સ્નાતક પછી શું ? અનુસ્નાતક પછી શું ? કઈ ફેકલ્ટીની કેટલી ડિમાન્ડ ? - કઈ ફેકલ્ટીની ક્યારે ડિમાન્ડ ? - રાષ્ટ્ર અને વિશ્વને અત્યારે શું જોઈએ છે ? - સમાજને શું જોઈએ છે. ? - G.P.S.C. અને U.P.S.C. ની પરીક્ષા ક્યારે આપવી ? કેવી રીતે આપવી ? કેવી તૈયારી સાથે આપવી ? Indian Army, Navy અને Air Wing માં પ્રવેશ કઈ રીતે મળે ? - દરેક ક્ષેત્રમાં કેવી કેવી પોસ્ટ ઉભી થનાર છે ? ઉભી થયેલ છે ? તેની જાણકારી આજના વિદ્યાર્થીઓને આપવી જરૂરી બને છે. - પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટની ડીગ્રી આજે કેમ જરૂરી બની છે ? - નાસા અને ઈસરોમાં કામ કેવી રીતે કરી શકાય ? - કોઈપણ ફેકલ્ટીમાં સાયન્ટીસ્ટ કેવી રીતે બની શકાય ? - વિવિધ એન્ટરનેસ પરીક્ષાઓની તૈયારી કેવી રીતે કરશો ? - બેન્કની પરીક્ષા પાસ કરવા માટે શું જરૂરી છે ? - NID કે NIFTમાં પ્રવેશ કઈ રીતે મળી શકે ? NSD કે ફિલ્મ ડાયરેક્શનનો કોર્સ કરવા માટે કઈ લાયકાત જોઈએ ? - દુનિયાના વિવિધ દેશોમાં અત્યારે કેરીયર ગ્રાફ કેવો છે ? - તમે તમારી કારકિર્દી ક્યાં ઘડી શકશો ? - પાસપોર્ટ કે વીઝા મેળવવા માટે શું કરશો ?

આ બધી બાબતો અને આવી અનેક વિધ વિગતોથી આજના સેલ્ફ ફાયનાન્સ અને અનામત પ્રથા વચ્ચે શિક્ષણ મેળવતા વિદ્યાર્થીઓ કે જે... પૈસાના અભાવે, અનામત કોટા કે પછી માર્ગદર્શનના અભાવે હતાશા અનુભવે છે, તેમના પ્રેરણાસ્ત્રોત બનવાનું છે.

૫ ઉપસંહાર :

વિદ્યાર્થીરૂપી પથ્થરમાં સુંદર મૂર્તિના દર્શન ન કરી શકે તે સાચો ગ્રંથપાલ નથી. તેણે પોતાના “knowledge hub” including the “Information hub” ના ટાંકણાથી વિદ્યાર્થીને..... - સમાજ માટે - રાષ્ટ્ર માટે - પરિવાર માટે - સ્વ માટે તૈયાર કરવાનો છે.

આ ૨૧મી સદી Knowledge Worker ની સદી છે. માટે... તેણે વિદ્યાર્થી અને તે દ્વારા શિક્ષણમાં... વૈજ્ઞાનિક અને હકારાત્મક વિચારસરણીવાળા બીજનું વાવેતર કરી તેને સંકુચિતતાના તાળા-ઝાળામાંથી બહાર કાઢી વૈશ્વિક સ્તરે લઈ જવાનો છે અને દુનિયાના કોઈપણ ખૂણે કોઈપણ મનગમતું ક્ષેત્ર પસંદ કરી ઉજ્જવળ કારકિર્દી બનાવી શકાય એવી હકારાત્મક વિચારસરણીવાળી વૈશ્વિક ભૂમિકા ભજવવાની છે. તો જ તે રોલ-મોડેલ છે તે પ્રતિપાદિત થશે અને તે નિર્વિવાદ સનાતન સત્ય છે. The Universal Truth...

School Library Services

Sangita Bhatt*

0 Introduction

Education is the expression of a human being's potential, which is the range of abilities and talents, known and unknown that he is born with. Potential is the possibility of awakening something which is lying dormant. It is rightly said by Swami Vivekanand that "Education is the manifestation of perfection already in man". At the pragmatic level, today's knowledge explosion can keep people engaged for their entire life span. Therefore education must be considered as a continuous and a lifelong process. Libraries facilitate the process of lifelong learning of human beings which builds character, provides vision and offers purpose and meaning to life.

This type of lifelong education begins at home - the home of Books & Information: The Library. Librarians have to be true guides and come down to the level of the students and to see through his eyes and hear through his ears and understand through his mind. The information explosion has created far more information than one school library could possibly contain. The librarian is responsible for tracking, locating, acquiring and, disseminating information resources of many types. This job might include database searching, interlibrary loans, monitoring Internet newsgroups, or maintenance of a computerized library information system. All these tasks involve managerial expertise equivalent to that required of corporate information center managers.

1. Library Services

The services given in a library are an essential component of quality education system of the school. School librarians are required to provide diverse services to school community including but not limiting to:

- † Information Literacy Instructions
- † Resource Management
- † Purchasing and Processing
- † Instructional Support Services

Knowledge of the curriculum becomes the foundation of good school library services. School library services would only be effective, if librarians have the following vision:

- † To promote reading culture
- † To build a learning society
- † To be the "Tool" for lifelong learning, active learning, resource-based teaching and learning, and
- † To be the Gateway to the world

To fulfill this vision, librarians have to understand the basic goals of library services like,

- † Education
- † Literacy
- † Lifelong learning
- † Student success
- † Library use

---

*Ms. Sangita Bhatt, Librarian, Swaminarayan Vidyapith, Karamsad

1.1 Guiding Principles

There are few guiding principles to be followed by school librarians in order to reach the above goals and provide effective library services to users.

- † School libraries have no boundaries.
- † Library and information professionals should be flexible.
- † Ensure that students are effective users of ideas and information.
- † Information is everywhere, essential, and central.

The school library is truly the hub of the school. It is the one place in the school where all students go at some time and the welcome mat is always out. The school library offers learning services that enable all members of school community to become critical thinkers and effective users of information in all formats and media. School Librarian is the one who makes an impact on academic achievement of the students by providing effective library services.

1.2 Aspects of Library Service

Librarian has to focus on following aspects of Library services. They are,

- † **User Service**—collaboration with classroom teachers, curriculum experts and administrators to enhance academic achievement of students.
- † **Technical Service** –survey for demand, acquisition, processing, classification, cataloguing, display, tracking information resources of many types and information storage and retrieval system etc.
- † **Administrative service**—management and planning of library –its activities and implementation of the same, preparing budget
- † **Special service**—Current Awareness service, Online information Service etc.
- † **User Service** is for members of the Library i.e. students, teachers and staff members to enhance academic achievement and critical thinking skills necessary for success in lifelong endeavors.

This aspect of library service should be supported by,

- † Library Orientation Programme for both Students and Teachers
- † Activity based learning by planning activities for each level of students. i.e. Primary-Middle and Senior group
- † Activities Supporting Curriculum by implementing integrated library programme.

2. Library Orientation

User orientation, or, giving your library user a glimpse of the world waiting to be explored

Orientation is “primarily concerned with ways of introducing the user to the general techniques of library usage and services available, and the organization, layout and facilities of a particular library”. Library orientation is of particular value to users who are coming to the library for the first time. People entering an unfamiliar environment, like a library, commonly experience disorientation and stress. This strangeness is one of the reasons why we as library workers should try our best to make new library users feel comfortable and welcome at the library.

Library Orientation programme about the library and its collections, as well as the rules to be observed in the library is very important. This orientation will create an interest among budding readers and also make sure that they will not be bewildered. Library orientation makes library users aware of the library and the services it offers. Library orientation educates people regarding general use of the library, e g when the library is open, where specific items can be found, how to obtain the library material you need, etc.

2.1 Aims of Library Orientation

Following should be the aims of school library orientation:

- † to ensure that library users can make use of library resources and services, adequately and to their own satisfaction;
- † to help library users to feel at home in the library and trust the competency of the Librarian
- † to enable library users to become skilled at finding information and thus foster feelings of confidence and independence.

2.2 Process of Orientation

Library orientation programme should be different for different levels of students. It should be tailor made programme according to each group to be reached.

- For primary school children—a demonstration of how to use the simple reference works or simple ppt of library collection could be included in the session.

- While senior students may be more interested in different study techniques, or ways of finding information on the Internet.

- For teachers — the presentation that can inspire them to visit library frequently.

The amount of information included in your orientation session will also differ from group to group. The librarian also takes the new library user on a *guided* tour through the library, showing him/her all the different sections in the library. As they go through the library, the librarian should explain to the library user how the material in the different sections is arranged, for e.g. Display of Non-fiction material on the basis of DDC. Different kinds of services offered by the library can also be promoted during library orientation session. E.g. Reference Service, Photocopy Service, Subscription Service etc. Encourage them to ask questions, and respond to the best of your ability. As a Librarian one must have personal qualities like enthusiasm, the ability to communicate clearly and effectively, friendliness, patience and experience in working with users.

Librarians should always remember that they are there to provide a service to the users - users are the reason why librarians are working in the library. Although librarians work with books, they serve people. And well informed and satisfied library users are happy library users. One must strive to build positive relations with library users, and to make libraries play a part in creating a better tomorrow - for all !

With library orientation, one has a chance to build this relationship - don't blow it. Go for it.

3. Activity Based Learning

Changes in educational policy and practice demand that library professionals examine school library programmes from a new perspective. The school librarian has to plan activities for library classes at different levels.

- For primary classes –Story Hour / Storytelling, Audio visual Class with creative writing, Book Talk etc

- For middle school –Poster making on given theme/Favorite character comes alive on paper/Quiz etc.

- Library / Book Week can be celebrated for the students of whole school where different activities can be organized that revolve around books, reading, library and learning.

- Quiz based on NIE-News paper in education. It will help in developing, grasping, understanding, memory /storage, recollection and presence of mind, expression, time management, critical thinking etc.

- Advertizing your school library—live presentation—here the purpose of activity is to maximize the use of library. The learning outcome would be at both personality level as well as life skills level.

- Multimedia presentation of your favorite book—here also the learning outcome would be at both personality level as well as life skills level,

4. Activities Supporting Curriculum

Cooperation between teachers and school librarian is essential in maximizing the potential of library services. The students are the main target group of the school library. In order to activate students in the learning process, teachers may cooperate with the library in fields such as, educating them to be critical and creative users of information by giving them different activities. For example

††Project work and assignments

††Arranging seminars

††Making of Question bank on particular chapter/topic

††Arranging reference class by collaborating with subject teachers

††Library book club / volunteer club /

Library should also provide the personal subscription service to students to help them in their academic achievement. The librarian must teach ethical use of the materials retrieved.

While providing these services School Librarians has to touch children's hearts to get them to reading.

5. Roles of a School Librarian

There are 3 fundamental roles the school librarian has to play to maximize the return on library investment while providing above library services.

††Be the teacher of information skills

††Be the advocate for reading

††Be the information manager

Other than these, the School Librarian has to be

††A school leader

††A program administrator

††An information navigator

††A technology facilitator

††A collaborative teacher and learner

Now it is time for School Librarians to apply the ABC strategy.

“A” means to articulate the vision

“B” means to be strategic and

“C” means to continuously communicating

Without librarians helping to provide information, imparting knowledge will be even harder therefore, change is the only option. School Librarians increasingly help steer the ship of learning.

Role of School Librarians in Education

Rita Subramaniam* and Aruna Bhatia**

0. Introduction

Library is the heart of School's academic activities. The instructional programme of a school is tremendously influenced by the quality of its library. The teaching –learning process will be lack-lustre without a good library.

1. Functions of a School Library

Library is indispensable for student-centered teaching and learning processes such as project method, Dalton plan, self-learning or seminars. According to the Secondary Education Commission, library will be the hub and centre of all the intellectual activity in the literary life of the recognized school. Library play the same part vis'-a-vis' all the other subjects as the laboratory plays for science and technical subjects. A library provides stimulation and inspiration to both students and teachers, develops interest in subjects and widens the horizon of students. It is not only the nerve centre of academic learning, but also a good place to spend one's leisure –time. Books provide us with the best company when we are idle, lonely, free or bored. A library exposes a student to ones culture as well as makes him aware of other cultures, provides him/her with latest knowledge, introduces a student to new literature, thoughts and ideas, makes him aware of the history and geography of the near and far areas. Today, when there is a tremendous explosion in knowledge at a very fast pace, textbooks no longer provide students with required information. In such a situation, library provides a student with requisite supplementary material and extra reading. A library is an essential instrument of developing desirable study habits in students. A library also plays an important role in enhancing a teacher's effectiveness and classroom performance. It promotes individual and group learning, helps in developing students' vocabulary, enhancing comprehension, developing the habit of silent reading and developing problem-solving attitude among students.

The library as we know it is undergoing a rapid change because of the advent of online alternatives. Even so, these portals of knowledge are more important than ever in our lives because of the benefits they bring to the world of education and teaching, the way they help the learning process and the easy access they offer to knowledge and information.

2. Role of School Library in Improving Literacy

A school library plays an important role in improving the literacy. Some of the important roles are,

Providing access to knowledge sources :

Libraries are huge stores of knowledge, and they are now available to anyone who wants to broaden their horizons and augment their learning. It's easy today to access books and educational resources with the click of a button, more so because of the digitization process that most libraries have gone through. Even in regular libraries, it's

---

*Ms. Rita Subramaniam and **Ms. Aruna Bhatia, Nand Vidya Niketan, Jamnagar.

easy to access information because the catalogue is computerized and searches are made easier.

Igniting the thirst for more knowledge :

When you go to a library, your thirst for knowledge is met by the number of resources that are available to you. If you are interested in a particular subject, the more information you have on it, the more you are bound to learn. You're also able to pick up additional knowledge on related subjects.

Aiding the education process through extra resources

When you're a student and enrolled in school or college, a library offers you extra resources and support to augment your regular education. It allows you to study more efficiently, learn more than you need to, and understand what you are learning.

Showing you the importance of books

Books are a treasure, no matter if they are made of paper and ink or bits and bytes. The more the number of libraries around, the more we are going to value books, especially the ones that are not easily available today.

3. Role and Services of a School Library

The role of the school library and information programs and services is to:

- † Facilitate the planning and implementation of learning programs that will equip students with the skills necessary to succeed in a constantly changing social and economic environment. Through resource-based programs, students acquire skills to collect, critically analyze and organize information, solve problem and communicate their understanding.
- † Provide and promotes quality fiction to develop and sustain in students the habit and enjoyment of reading for pleasure and to enrich students' intellectual, aesthetic, cultural and emotional growth.
- † Cater for differences in learning and teaching styles through the provision of and equality of access to, a wide range of materials, fiction and non-fiction, print, audio, video and digital.
- † Provide teachers with access to relevant curriculum information and professional development materials within and outside the school; and opportunities to cooperatively plan, implement and evaluate learning programs which integrate information resources and technologies

4. Role of Librarian:

The efficiency of a library's services depends on the librarian. The enthusiasm, initiative and efforts of a librarian greatly enhance the efficient use of a library. If the librarian is a learned person, a scholar, is co-operative, properly trained and skilled, helpful and willing to put in effort, the library services will become "alive". Otherwise, however well-planned, well-equipped and attractive a library is, it will not be utilized adequately and will thus fail to serve its purpose.

Every library must have a full fledged librarian – very often, in our country we find that one of the 'junior' teachers is given additional responsibility to look after the library.

Such a person usually has little time or knowledge and skills to run a library effectively. If you want your students to utilize your library to a optimum level, appointing a trained and competent librarian is an absolute necessity.

In recent years, there has been much discussion regarding the designation of the "Teacher Librarian". Whilst there is support in some academic areas that the label is precise, adequate and appropriate, there are others who argue that it is self-limiting, obsolete and inaccurate. A Teacher Librarian has a unique role, requiring the integration of teaching skills and competency in librarianship. Angus (1993) notes that they are also qualified to take an active role in curriculum support, design and implementation. Gorman (1998) states that a "librarian's job" is to preserve forms of recorded knowledge, foster public education and continue a historical mission that provides a foundation for democratic society. This is indeed a noble brief for librarians in general, but inadequate in the contemporary educational context. Todd (in Todd, Henri and Rowen, 1996) notes that Teacher Librarians may be involved in curriculum development, staff training and student learning and welfare and thus the position should be elevated to that equivalent to a Leading Teacher in a secondary setting, or an Executive Teacher in an infants/primary school. To this end, Todd supports the proposal of the creation of the position of Director of Information Resources (DIS). In some sections of the teacher-librarianship community, this was interpreted as threatening the tenure and status of the profession.

5. Scope of Teacher Librarian's Role

Within the generally accepted responsibilities of a Teacher Librarian are the management of the "books", but it is widely acknowledged that information is no longer limited to containment in print form. Boyle (1998) notes that in the future, sources of information will become more fluid, dynamic and readily available.

Additionally, not only will the sources of information evolve with technology, but also the amount of data will increase. Magire, Kazlaukas and Weir (1994) estimate that the volume of information has doubled every five years for the last 20 years, causing a fragmentation of knowledge and resulting in a multitude of specialised information professionals.

Walsh (1997) admonishes that libraries must respond to the needs of [their] local communities, and school libraries are no exception. With the introduction of Internet facilities to schools, the Teacher Librarian finds that as the access point for the Internet is generally located in the library, their role is extended once again, to include supervision of this facility. In schools that have been networked to provide multiple access points, the Teacher Librarian obviously cannot provide supervision in other parts of the school, and thus is required to provide teaching-staff training in this area.

6 Teacher's Role in the Library Center

Jeanette Norman

Read to children at least once a day. The more enthusiastic you can tell the story, the more children will learn to love books. My own children love for me to read books that have a tongue twister in them or silly rhyming patterns. I read Captain Pajamas to them because they like the dramatic tone I take. Or when we read Where the Wild Things Are, I will dance along with Max and his monsters.

Children will of course develop favorites that they will want us to read over and over again. While this may become annoying to many adults, don't forget the children learn well through repetition.

Engage the children about the book. Ask questions about what is going on or what will happen. Again, many skills will develop quickly. If you have parents who want to volunteer in the classroom, this would be a good center to include them in.

Some children may need to learn how to handle books properly. Do this by setting a good example and correcting behavior when you see a child doing something inappropriate with a book. It seems that books become Frisbees at the beginning of the school year until proper handling techniques are learned. Mend pages as they are brought to you and once in awhile, flip through books to make sure the books are in good condition to leave in the center.

Teacher's Role in the Library Center

Guest Author - Jeanette Norman

Read to children at least once a day. The more enthusiastic you can tell the story, the more children will learn to love books. My own children love for me to read books that have a tongue twister in them or silly rhyming patterns. I read Captain Pajamas to them because they like the dramatic tone I take. Or when we read Where the Wild Things Are, I will dance along with Max and his monsters.

Children will of course develop favorites that they will want us to read over and over again. While this may become annoying to many adults, don't forget the children learn well through repetition.

Engage the children about the book. Ask questions about what is going on or what will happen. Again, many skills will develop quickly. If you have parents who want to volunteer in the classroom, this would be a good center to include them in.

Some children may need to learn how to handle books properly. Do this by setting a good example and correcting behavior when you see a child doing something inappropriate with a book. It seems that books become Frisbees at the beginning of the school year until proper handling techniques are learned. Mend pages as they are brought to you and once in awhile, flip through books to make sure the books are in good condition to leave in the center.

School Libraries are important

Research suggests that School Library programs and resources play a vital role in the development of information-literate students.

† Role of the School Library The School Library provides information and ideas that are fundamental to functioning successfully in today's information and knowledge-based society.

† Research : Importance of the School Library program in student learning Research studies continue to show that an active school library program makes a significant difference to student learning outcomes.

† †Exemplary School Library Websites

††Staff Roles and Responsibilities Staffing is a crucial factor in providing effective programs for students.

The School in order to cultivate the habit of reading among its students has two library periods a week for each class. The children are accompanied by their language teachers, one Hindi and the other English, during these periods. The teachers are able to guide the children about what to read, and also make them aware of what the children are reading apart from what is prescribed in the syllabus.

The school is also a part of the Newspaper-in-education programme by the Times of India group. Students of classes five and above have subscribed for their special edition which is delivered every Tuesday. It kindles a spark in the minds of these children and makes them ponder on certain important issues

7 Conclusion

Taylor (1997) bemoans the fact that successful educational practices depend on the alignment of education with cultural and social policy, rather than economic priorities.

As the governing body of education in the state of New South Wales, the DET imposes staff formulae that determine the number of Teacher Librarians, library assistants, and budget allocations.

An intensive investigation into the role of Teacher Librarians must reveal that they are unable to adequately fulfill all the tasks that have been imposed on them unless sufficient funds are made available to employ more Teacher Librarians, allocate a greater number of ancillary hours, make provision for appropriate training and development, raise the status of Teacher Librarians by recognising their specialist skills by making their position an executive one, and ensure suitably qualified personnel are employed in this critical position within the education system.

“School libraries have an important role to play in our future competitiveness in the global economy.”

WINISIS is a Boon: No cost for automation of school libraries

* Niraj R. Patel, ** Shailesh R. Yagnik, *** Lavji N. Zala

0. Introduction :

The libraries which are not computerized, for them it's high time to start library automation. Also, it is important to give exposure to computers to school students at an early age. Students are familiar with basics and computer games. Some School libraries have internet access and have introduced automation of their library operations. School libraries can use open source software called WINISIS developed by UNESCO for their library operations. This software is already used by school libraries globally. Users of the software need not have to invest in the software and updates are made available from time to time from UNESCO. The software can be used for two basic functions of the school libraries. One is Online Public Access Catalogue (OPAC) and second is circulation database. Once school libraries have OPAC, an inventory e.g. accession register problem will be resolved automatically.

Knowledge Exchange & Information Centre (KEIC) of Mudra Institute of Communications, Ahmedabad's (MICA) has already provided required technical assistance to "Shree Gurukul School" library to computerize their library, especially to create various databases e.g. book, students and teachers using WINISIS.

While creating the database, MICA-KEIC follows the Common Communication Format (CCF), so that the data can be inter-exchanged amongst those libraries which follow the same CCF for networking purpose. Selection of the fields should be such that it has maximum utilization other wise it consumes time and space.

1. Why use WINISIS?

There are many commercial and open source softwares for integrated library system and digital archival management, such as, Alice, Libsys, Librarian, SOUL, e-grantahlaya, Fedora, Dspace, Eprint, Koha, Greenstone and the list goes on. WINISIS is one such open source software which has been widely used. Even in the National Knowledge Commission (NKC) Report submitted to the Prime Minister of India on 26 January 2006, the importance of open source software has been mentioned and the same is stated below.

"Because of the enormous size and scope of the e-governance effort in India and because of the availability of globally recognized software talent of Indians, we must actively encourage wherever possible open source software implementations and open standards. This will allow us to have cost-effective solutions and help develop open software products and standards. It will also help improve scaling up as well as minimize delays caused by repeat tendering." (NKC 2006)

WINISIS is easy to operate and upload the data and also easy to maintain. Even the formatting is automatically done by the software.

---

* Mr. Niraj R. Patel, Deputy Librarian (Email: niraj@mica.ac.in)

** Mr. Shailesh R. Yagnik, Chief Librarian (Email: shailesh@mica.ac.in)

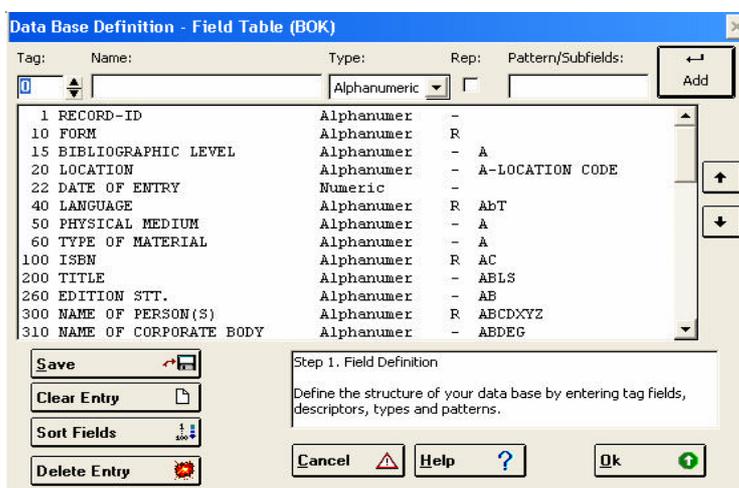
*** Mr. Lavji N. Zala, Assistant Librarian (Email: zala@mica.ac.in)

Knowledge Exchange & Information Centre (KEIC), Mudra Institute of Communications, Ahmedabad (MICA)

1.2 Components and Databases in WINISIS

To create Book and Circulation databases is the prime need in any library. At school level, the Book Database contain some mandatory data elements such as Title, Author, Subject, Keywords, and Accession Number (*See Window 01*). More data elements (fields) can be added as desired. For the Creation of any database in WINISIS, four main components are very important to understand they are: Field Definition Table (FDT), Data Entry Worksheet(s) (FMT), Print Format (PFT), and the Field Select Table (FST). Field Definition Table (FDT) contains the fields which may be present in the records of the database and their characteristics. Tag number is assigned to every field/data element in FDT.

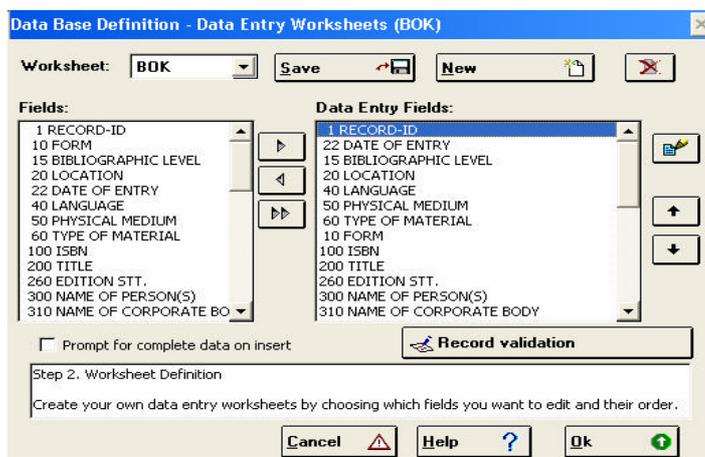
Window 01: FDT

Tag	Name	Type	Rep	Pattern/Subfields
0		Alphanumeric		
1	RECORD-ID	Alphanumeric	-	
10	FORM	Alphanumeric	R	
15	BIBLIOGRAPHIC LEVEL	Alphanumeric	-	A
20	LOCATION	Alphanumeric	-	A-LOCATION CODE
22	DATE OF ENTRY	Numeric	-	
40	LANGUAGE	Alphanumeric	R	AbT
50	PHYSICAL MEDIUM	Alphanumeric	-	A
60	TYPE OF MATERIAL	Alphanumeric	-	A
100	ISBN	Alphanumeric	R	AC
200	TITLE	Alphanumeric	-	ABLS
260	EDITION STT.	Alphanumeric	-	AB
300	NAME OF PERSON(S)	Alphanumeric	R	ABCDXYZ
310	NAME OF CORPORATE BODY	Alphanumeric	-	ABDEG

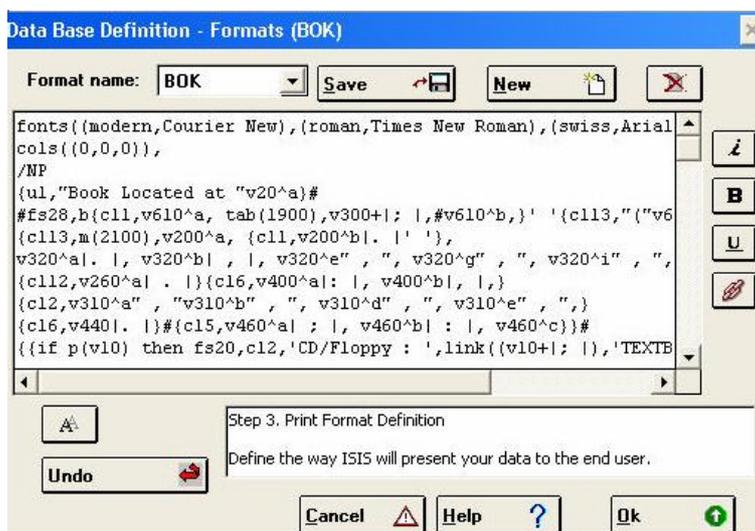
Data Entry Worksheet(s) (FMT) allows one or more screen layout used to create and/or update the master records of the database. This worksheet allows you to do the data entry in desired field/s in data entry window. But all the fields shown at the left side should be taken to the right side (*See Window 02*).

Window 02: FMT

Print Format (PFT) provides the facility of displaying the contents of the record in any desired way. Users of CDS/ISIS can print the catalogues and indexes by defining precise formatting requirements through this component (See *Window 03*).

Window 03: PFT

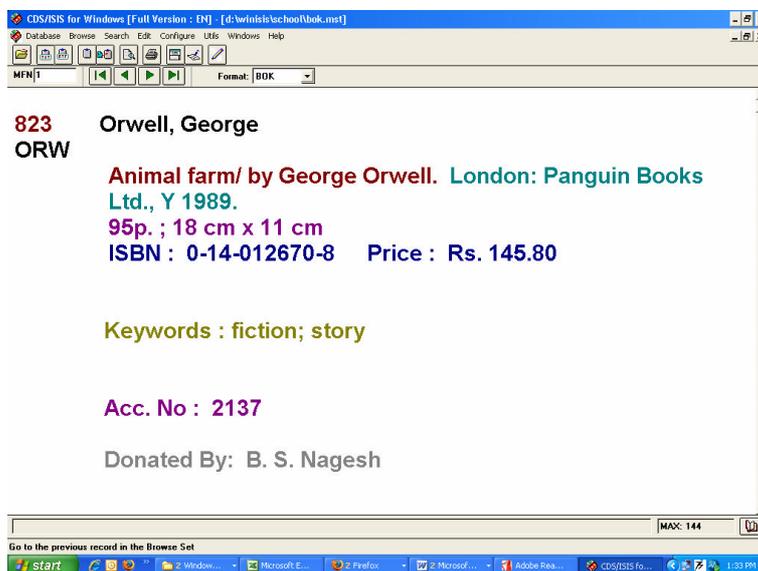

Once fields/data elements are defined, required fields/data elements should be made searchable. Field Select Table (FST) makes it happen through the Inverted file (See *Window 04*).

Window 04: FST

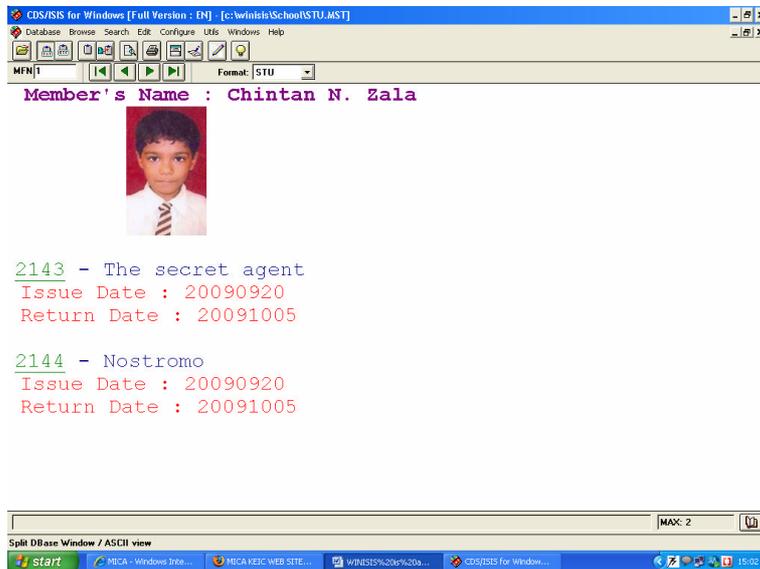
Finally, the format of the Book Database which will be accessed by end users of the library is given below.

Circulation Database is as important as Book Database. Once books are processed they should be displayed in the library or sent to the New Arrival alert to the users so that users come to know the status of collection building in the library. Users can then get the book issued. Simultaneously, library should have records of issued and returned books or other reading materials belonging to the library. That is possible, if Circulation Database has been created and interlinked with the Book Database, so that users and library staff can know the availability of book/s in the library or number of book/s issued to concern user/s. Circulation Database should contain minimum fields/Data Elements as follow:

- Name of User
- Category (Student or Teacher or Staff)
- Address
- Phone Number
- Email Address
- Designation
- Standards & Division
- Stream
- GR Number/Roll Number
- Image (Photo)
- Accession Number
- Issue Date
- Return Date

More data elements (fields) can be added as desired. Once FDT, FMT, Print Format and FST are created/designed, the Circulation Database will look like the sample entry given below.

Conclusion

School library can create reading habits of the children from their childhood. School librarians also should take initiative to introduce library automation system to the library for the easy access of different types of reading materials. Librarians can help their school authorities by adopting open source software. (i.e., Integrated Library Software - ILS and Digital Library Software- DLS) without making any extra investment. Most librarians know the applications and components of WINISIS as they are part of the curriculum, hence it will be easy to create user friendly automation system in the library.

References

1. Buxton, A., & Hokinson, A. (2001). The CDS/ISIS for windows handbook. Paris: UNESCO/CI. 1-164
2. Heron, B. (2008, November). Creative a digital archive. JAMISIS, 8, 2-4
3. <http://portal.unesco.org/> (retrieved on 26 October 2009)
4. <http://www.greenstone.org/> (retrieved from 26 October 2009)

Use of Open Access Resources in School Libraries

Kaushik Ktumar Parmar*

0 Introduction

Use of Open Access resources in school libraries is gaining wide popularity in many parts of the world. Some initial understanding of these concepts will help in better usage.

0.1 What is Open Access?

First we should understand the definition of open access.

Open Access (OA) literature is digital, online, free of charge, and free of most copyright and licensing restrictions. What makes it possible is, the internet and the consent of the author or copyright-holder.

OA is entirely compatible with peer review, and all the major OA initiatives for scientific and scholarly literature insist on its importance. Just as authors of journal articles donate their labor, so do most journal editors and referees participating in peer review.

OA literature is not free to produce, even if it is less expensive to produce than conventionally published literature. The question is not whether scholarly literature can be made costless, but whether there are better ways to pay the bills than by charging readers and creating access barriers. Business models for paying the bills depend on how OA is delivered. (1).

1 How to publish Open Access Resources?

To achieve open access to scholarly journal literature, two complementary strategies are recommended.

† **Self-Archiving** : First, scholars need the tools and assistance to deposit their refereed journal articles in open electronic archives, a practice commonly called, self-archiving. When these archives conform to standards created by the Open Archives Initiative, then search engines and other tools can treat the separate archives as one. Users then need not know which archives exist or where they are located in order to find and make use of their contents.

† **Open-access Journals** : Second, scholars need the means to launch a new generation of journals committed to open access, and to help existing journals that elect to make the transition to open access. Because journal articles should be disseminated as widely as possible, these new journals will no longer invoke copyright which restrict access to and use of the material they publish. Instead they will use copyright and other tools to ensure permanent open access to all the articles they publish. Because price is a barrier to access, for these new journals there will be no subscription charge or access fees, and they find will other methods for covering their expenses. There are many alternative sources of funds for this purpose, including the foundations and governments that fund research, the universities and

---

*Mr. Kaushik Kumar Parmar, Librarian, Kendriya Vidhyalay, Bellary, Karnataka

laboratories that employ researchers, endowments set up by institutions, friends of the cause of open access, profits from the sale of add-ons to the basic texts, funds freed up by the demise or cancellation of journals charging traditional subscription or access fees, or even contributions from the researchers themselves. There is no need to favor one of these solutions over the others for all disciplines or nations, and no need to stop looking for other, creative alternatives. **(2)**

2 Is OA Useful to Teachers and Librarians?

In developing countries accessing quality resources itself is an issue. But if we can access these resources, and that too free of cost, over all education scenario will get a face lift. Since teachers and librarians are the main providers of information resources, they can be utilized and the difference which can be made are identified and listed below.

- † Help in making teaching, learning and research easier.
- † Help in developing a curriculum that will prepare students for the future.
- † Give the students more information to add on to the curriculum.
- † Help in identifying the required quality information without wasting much time.
- † Help in achieving any librarian's universal mission of providing right information to the right person at the right time, in the right format, all this absolutely free.
- † They help in identifying the relevant policies and practices of library professionals in the developed countries at the school level.

3 Some of the major open access resources for school libraries :

The Ancient Mariner available at (E-Books)

<http://www.gutenberg.org>

There are nearly 30,000 free books in the Project Gutenberg Online Book Catalog.

A grand total of over 100,000 titles are available at Project Gutenberg Partners, Affiliates and Resources.

Bartley.com, Great Books Online International Children's Digital Library

www.icdlbooks.org, Audio poems

<http://laurable.com/audio/html> and <http://etext.library.adelaide.edu.au>

Great classics that can improve student's comprehension skills.

<http://www.classicreader.com> : For English grammar websites

<http://bbc.co.uk>

http://www.englisch-hilfen.de/enexercises_list/alle_grammar.html

<http://www.better-english.com/grammar.html>

<http://www.englishpage.com>

http://www.learn4good.com/languages/ever_english_grammar.html

<http://englishonline.sites.uol.com.br/English/advancec.html>

<http://grammar/coc/commnet.edu/grammar>

<http://www.nonstopenglish.com/allexercises/grammar>

[http: www.english-4u.de/grammar_exercise.html](http://www.english-4u.de/grammar_exercise.html)

[http: www.speakspeak.com/html3_english_resources_grammar_practice.html](http://www.speakspeak.com/html3_english_resources_grammar_practice.html)

Some useful websites for Specific Learning Disabilities (Sp. LD)

www.dyslexia.com

www.ourfamily.com

For Physics, Chemistry, Mathematics, Biology
And English Core and Functional English

<http://www.sakshat.ac.in>

<http://sakshat.ignou.ac.in/sakshat/index.aspx>

<http://sakshat.gov.in>

Online Resources

BUBL Information Service

www.bubl.ac.uk

BUBL uses the Dewey decimal classification system as the primary organization structure for its catalogue of Internet resources. It is in all Subjects.

Educator's Reference Desk

www.eduref.org

References

1. KVS, Quarterly Journal, Volume 2, Issue 4, July 2007
2. <http://www.earlham.edu/~peters/fos/brief.htm>
3. Wikipedia Free Encyclopedia
4. Open access Resources on the Internet Book of papers published by ADINET, Open Access Resources for School Libraries, Rashmi T. Kumbar, page, 49 & 50.

“Books are the quietest and most constant of friends; they are the most accessible and wisest of counselors, and the most patient of teachers”

Value of Information Technology in the 21st Century School Library

Rajendra T Wani*

0 Introduction

It is, however, not to the museum, or the lecture-room, or the drawing-school, but to the library, that we must go for the completion of our humanity. It is books that contain from age to age the intellectual wealth of the world.

Perhaps no place in any community is as totally democratic as the library. The only entrance requirement is interest.

But.....In the Electronic Age the question being asked is ..... "Why have school librarians?" the skeptics say, "when everything is available online?". Such oversimplification draws attention to the changing role of the school librarian in an era in which his position is less of a store keeper and more of a reference consultant to teachers and students while still retaining the instructional focus that has always been a part of the position. We now characterize the position of the librarian as the educational equivalent to business' CIO - chief information officer.

As schools change from passive learning environments into active ones, the role of the librarian has to undergo a change. School restructuring requires that the librarian venture from the library to collaborate with teachers and administrators. The addition of technology into the learning environment enhances information retrieval and offers the librarian a new avenue into the classroom curriculum.

1 Changing Roles of a Librarian

1.1 From Storekeeper to Consulting Officer

Suggesting resources, locating and acquiring needed materials, recommending strategies, facilitating use of technologies, and instructing students and teachers in optimal information-seeking methods replace the traditional skills of the librarian.

1.2 Information Center Manager

The information explosion has created far more information than a school library could possibly contain. This job might include database searching, interlibrary loans, monitoring Internet newsgroups, or maintenance of a computerized library information system. All these tasks involve managerial expertise equivalent to that required of corporate information center managers.

1.3 Always a Teacher - Librarian

Craver calls the teaching role of the school librarian the "information technologist" (1994).). When faculty members look up to the librarian as the information expert, students learn to rely on that person for guidance in information matters, as well.

---

*Mr. Rajendra T Wani, The Aditya Birla Public School, Bharuch.

2 21st Century School Librarian

Some suggested activities for new role are

- † Your blog features book trailers and interactive widgets relating to reading.
- † Your screensavers promote great reads
- † You review books in your own blogs and wikis
- † Provide links to available eBook collections using such tools as Google Books, International Children's Digital Library (Also check out Reading2.0 and Book Leads Wiki for book promotion ideas)
- † Consider new ways to promote reading and exploring downloadable audio books, Playaways, Kindles.

3 Digital School Library and the Information Landscape

New technological tools have changed the landscape of School Librarians. Some of them are

- † Know that searching various parts of the Web may require emerging tools as well as traditional ones. The Librarian can offer an array of search tools that reach into blogs and wikis and Twitter and images and copyright-friendly media and scholarly content, as well as your databases.
- † Organize the Web for learners. Librarians can develop the skills to create a blog or website or wiki to pull together resources to meet the information needs of your learning community. This makes learning an engaging experience. The Librarian can intervene in the research process online while respecting young people's need for independence.
- † The Librarian can help learners put together their own information spaces using blog widgets, and [iGoogle](#) gadgets, and browsers like PageFlakes and NetVibes. One can find ways to help students learn to use push information technologies.

4 Collection Development

"The library is not just a place to *get* information, it is a place to *make* and *share* information."

Think outside the box about the concept of "collection." Your collection—on- and offline—includes student work. Collection might include: eBooks, audio books, open source software, streaming media, flash sticks, digital video cameras, laptops, and much more! One can help students use bookmarking sites and RSS feeds.

5 Facilities

- † One needs to know that physical space is about books. The Library space can be considered as a *libratory*. Include media production like podcasting, video production, storytelling—producing and presenting.
- † Libraries must be everywhere. Librarians must teach everywhere, in and outside of the library. One can teach virtually and be available across the school via email and chat.

6 Access, Equity, Advocacy

Librarians role should be considered as info-technology scout. For guidance one can look to make “learning sense” of the authentic new information and communication tools used in business and academics. On the same lines figure out how to use them thoughtfully and help classroom teachers use them with their classes.

7 New Technology Tools

School Librarians can make use of new tools such as

- † Consider iPods and iPhones as learning tools and storage devices and reference sources.
- † Plan educationally meaningful ways to incorporate student excitement for social networking. Do establish classroom or library guidelines for their use during the school day.
- † Consider ways to bring experts, scholars, authors into the classroom using telecommunication tools like Skype and Internet.
- † Help students create networks for learning activities. Refer to Nings like <http://globalstudies.ning.com> and <http://seniorseminar.ning.com>

8 Professional Development and Professionalism

A School Librarian needs to

- † Build ones own personal/professional learning network!
- † Help teacher colleagues in setting up professional learning networks.
- † Share new knowledge with others using social bookmarking tools like Delicious
- † Set up blog feeds to read the blogs of experts and educators.
- † Follow selected educators, experts, authors, etc. with Twitter
- † Join a Ning, for instance:
  - † Classroom20Ning
  - † TeacherLibrarianNing
  - † English Companion

9 Conclusion

None of these roles precludes the traditional tasks of reading guidance, organization of resources, and selection of materials in multiple formats which were the foundation of library service long before information went electronic.

The school librarian in the electronic age expands the services available from the library to include computer-based data and sophisticated information-seeking strategies. Working in concert with classroom teachers and curriculum experts, librarians form a comprehensive team designed to enhance student academic achievement and critical thinking skills necessary for success in lifelong endeavors.

“The library is not a shrine for the worship of books. It is not a temple where literary incense must be burned or where one’s devotion to the bound book is expressed in ritual. A library, to modify the famous metaphor of Socrates, should be the delivery room for the birth of ideas—a place where history comes to life.”

Collaborative Work of School Librarians

Sangita M. Bhamre*

0. Introduction

A School Librarians work becomes more effective and enjoyable when they work in close collaboration with the teachers. The role of a School Librarian is a very different role as compared to the work done in other libraries. Not only do they have responsibilities like locating, acquiring, disseminating and tracking information, but also they need to develop the skills of small minds like critically viewing, thinking and listening.

1. Converting Critical Minds into Creative Minds

The DPS school library has 5000 books, which include, children literature, knowledge and reference books. It is an open access library and has been automated. All the students from class I borrow books of their choice. How can we develop interest of students to read books? We do not have this problem as all the students eagerly wait to come to the library, to read, to explore and to swim in the deep sea of knowledge.

Basically the image of a school librarian is only that of a story telling teacher, and one extra teacher who can fill the gap of absent teacher. But, the image of school librarian has to be of a very important person who can handle multiple activities regarding information and knowledge. Students are encouraged to tell stories themselves after reading books in the library and thereby they develop their vocabulary and speaking skills by giving information about books.

Students choose their own subjects for projects. They prepare & present good projects using several tools from the library, like books, ppts, cassettes, videos, and DVDs which are available in the library. It is not only related with class work but also extra subjects like games, music and drawing.

2 Question Hour

It is well known that, small children often have endless questions, for which parents and teachers may not have readily available answers. These countless questions show a curiosity in children that should not be suppressed. With the help of teachers, 'question hour' session is arranged every day for the students during which the quest of knowledge of the students is totally satisfied which helps them improve their knowledge and information. This also helps them to enjoy their quiz time & other competitions.

3 Collaboration with Teachers

Collaboration with the teachers is very effective to give knowledge to curious minds. The librarian needs to take part in different studies that are taught in the school and find out the details that they need to supplement the information of different subjects. They also need to provide them subject related pictures and interesting data which are easy to understand. This is supplemented with another question and answer session which completes the subject related exercise. This collaboration with the teachers is a very

---

*Ms. Sangita M. Bhamre, Librarian, Delhi Public School, Tapi, Surat

important factor, which is managed by taking them into confidence so that with their cooperation the whole exercise is organized.

4 Providing Information

Everyday in the morning assembly in the school, news is read by the students. Regularly brief information is given to them about current topics in the assembly, and they are told to read the details in the library. This information is also displayed on the school notice board, so that interested students can read it whenever they want.

5 Developing Extra Energy through Music

We know that, music is very good for relaxation. In the DPS school, we are experiencing the same. In the first period one student from each class comes to the library and borrows a music CD of their choice, which is related to classical and instrumental music. During the entire day they play the music CD at a low tone. This helps in two ways, firstly it improves concentration and secondly because they are listening to the music they do not talk to each other.

6 Conclusion

To conclude, one can say that, it is very important to work in close coordination with classroom teachers and curriculum experts. This has been tried and tested in the DPS School. Librarians need to always try to develop the over all thirst for knowledge and information of the students, which helps in their academic achievement and critical thinking skills, and towards success of their lifelong endeavors. Collaboration which is based on shared goals, a shared vision and climate of trust and respect is important. So, it is beyond doubt that successful collaboration with teachers, management and principal changes both the attitudes towards and expectations of the role of the librarian.

“Effective school library programs can also help promote the development of information literacy skills among all students by supporting and coordinating the collaborative planning and implementation of reading programs, inquiry and research tasks, and independent study.”

Resource Sharing and Networking School Library

Meeta Rathod*

0 Introduction

Over the recent past, libraries have witnessed the impact of information technology that has been affecting the structure of the library services to a great extent. The problems of space, professional development of staff, challenges posed by new technologies and drastic cuts in the library budgets have aggravated the problems of present day librarianship. Exchange and Interchange of information between two libraries is an age old activity being carried out by the libraries. Libraries have been sharing resources with other libraries in the form of inter library loan. The term “resource” applies to any thing, person, or action to which one turns for aid in time of need. Resource sharing is nothing but sharing of library resources by certain participating libraries among themselves on the basis of the principle of co-operation. Through resource sharing, libraries can improve access to the total collection of reading material, consolidate their technological capabilities, improve their information dissemination tools and extend their library and information services to a larger user community. Human networking for sharing of resources has been in operation since ages. Computer-supported information networking places this activity in a new context and requires an in dept understanding.

Instead of preserving the knowledge, the present day ‘mantra’ is to share the tacit and explicit knowledge with one other. Access to knowledge and assistance to its existence are the main functions of libraries. There is a vast literature explosion due to the large amount of researches being carried out across the globe. Libraries are finding it difficult to provide to their clientele, increased access to this knowledge base which is growing at an accelerated pace. The demands of users are forcing libraries to implement modern modes of sharing resources, new modes of access and storage.

Computer-supported information networking places this activity in a new context. In fact, networking of libraries is inevitable in the present pace of information generation .The advent of this new technology of networking of libraries with the help of computers offers a new way of delivering information required by the users.

1 Resource Sharing

According to Miller, “Resource Sharing is a co-operative system established by libraries and information centres which are brought together by common subject, geographic proximity to share informational resources, human resources and all other elements essential for providing effective information service.”

2 Library Networking

The library network as defined by Susan Martin is “A group of individuals or organizations that are interconnected. The linking must include a communications mechanism, and many networks exist for the express purpose of facilitating certain types

---

*Ms. Meeta Rathod, Librarian, BRCM college of Business Administration, Athwalines, Surat-395007
E-mail: mudita96@yahoo.co.in

of communication among their members. In the library world, institutions form networks primarily to achieve better sharing of resources and better service to patrons.”

3 Concept of Resource Sharing & Networking of Libraries

With the application of computer and its advanced technology in the library, the scenario has changed extensively. It is not possible to satisfy the modern users without implementing contemporary technologies in the library. The use of computers for the networking of libraries is the most important benefit. At present, the basic problems that are being faced by the libraries are related to:

- † Finance – drastic cut in library budget, increase in subscription cost of periodicals, depreciation of rupee;
- † Human Resource – constraint of professional trained man power in library, changing needs of users;
- † Technologies – challenges created by advanced technologies;
- † Space, standardization, information explosion, etc.

All the above challenges have provoked the problem of the present day librarianship. Networking of libraries for resource sharing can be a way out to some extent to overcome the above mentioned problems.

4 Objectives of Resource Sharing & Networking of Libraries

The objectives of the concept of resource sharing through networking are,

(a) Administrative Ease:

- † To increase resource sharing through networking, to help in building specialized collection.
- † To restrict the duplication of the procurement of similar material in participating libraries.
- † To make available the resources of participating libraries among the clientele of each library.
- † To increase the availability, accessibility of resources, thus exposing reading materials to a wider group of users.
- † To provide resources beyond the reach of an individual library.
- † To provide cost effective information access, storage and maintenance.

(B) Training

- † To provide training to the personnel of participating libraries.

(C) Promoting research

- † To promote research work by providing access to the vast resources.

(D) To provide access to resources to the general public of the city.

5 Resource Sharing Tools

Resource sharing can be done effectively, if appropriate resource sharing tools are available. Various resource sharing tools in networked environment of information technologies era may include the following:

- † Databases
- † Cooperative Collection Development
- † Union Lists
- † Union Catalogues
- † Online Public Access Catalogue or OPAC
- † National Bibliographic Database
- † CD-ROMs
- † Internet
- † Human Resources
- † Patents Information
- † Multimedia Databases

6 Requisites of Library Networking

There are certain essentials for library networking. The most important one is that, the libraries selected to join in the network should be willing partners.

- (a) They should be ready to buy most up-to-date hardware, which they need for their in-house functions and also for networking purpose. This hardware has to be upgraded regularly for the better functioning of networking.
- (b) High speed Internet connectivity is must with all the participating libraries.
- (c) In-house functions of library like acquisition, cataloguing, classification, serials control, circulation etc should be undertaken by the individual libraries.

7 Types of Networking

A network can be defined as the interconnection of two or more systems. The minimum number of systems required to make a network is two. Computer systems connected in a network can exchange information between them and share the use of hardware devices connected.

Computer Networks are of three types. Wide Area Network (WAN), Local Area Network (LAN) and Metropolitan Area Network (MAN). The type of networking used for the current system is WAN. The functions of Wide Area Networks have been discussed elaborately and the functions of LAN and MAN are discussed briefly.

(a) Wide Area Networks (WAN)

A Wide Area Network connects computers which are very remotely placed. These are private networks linking equipment at several different sites and have much in common with conventional large scale data networks. WANs are not limited in scale by geographical distance through the use of different approaches for interconnection. In the wide area environment, the communication process is seen as a multi-stage process.

Networks are constructed from point-to-point links between different nodes on a store and forward basis. Data transmission are passed from one node to the next, with each node making its own routing decision based on matching the information which it holds in a routing table with the destination address on the data packet, and in the context of current network traffic conditions. Control and management of the network is therefore distributed throughout, and not located in any single central point.

The network can be extended by adding new connections between nodes and making appropriate updates to routing tables. There are likely to be alternative routes between nodes which can be used at different times. The relaying of data between nodes in this way requires the use of protocols to ensure correct delivery and protect against the corruption of transmissions in route. The protocols normally operate both within the end systems and within the network relay nodes themselves.

There are several alternative protocols suites which may be in use; however, all nodes on the network must be running the same protocols to communicate successfully, since this is the glue which binds the disparate systems together. Some common wide area protocols are:

- † The TCP/IP protocol suite, widely used in private networks and in the academic and research world;
- † The X.25 protocols which have been developed for public telecommunications, and ensure international compatibility in this area; these have also been adopted in some private networks;

(b) Local Area Networks (LAN)

Networks that connect computers lying within a small distance (such as a room, or within a building) from each other are called Local Area Networks or LANs. A Local Area Network connects a large number of different types of equipment, including computer terminals, fax, telex, CD-ROM players, etc. on a single site. The majority of LANs uses packet switching technology and offer very high transmission speeds up to one hundred times faster than those available on public networks at present. Most of these are base band that is they carry only digital computer data, but broad band LANs can carry video and voice signals as well data. The topology of LANs can vary greatly (i.e., linear, star, ring etc.) affecting efficiency, reliability and costs.

All LANs transfer data in digital form at a high speed and have a low implementation cost. Some applications performed by a LAN are:

- † File transfer and access
- † Accessing the internet
- † Providing Management Information System.

(c) Metropolitan Area Networks (MAN)

These types of networks cover specific metropolitan area and provide to them all the services. The MAN is larger than a LAN and it may cover areas as large as a city. The MAN standard is organized around a topology and technique called dual cheque / dual bus (DQDB). A MAN is designed with two one-dimensional buses. Each bus is independent of the other in the transfer of traffic. The topology can be designed as an open configuration or a close configuration. MAN is generally connected with the help of optical fibres, copper wires etc. One of the most common examples of MAN is cable television network within a city. A network device known as 'router' is used to connect LANs together. The router directs the information packets to the desired destination.

8 Network Topologies

Network topology is the arrangement of computers connected in a network through some physical medium such as cable, optical fibre etc. It generally determines the shape of the network and the communication path between the various computers (nodes) of the network. The various types of network topologies are as follows:

- † Hierarchical topology
- † Ring topology
- † Bus topology
- † Star topology
- † Mesh topology
- † Hybrid topology

9 Network Media

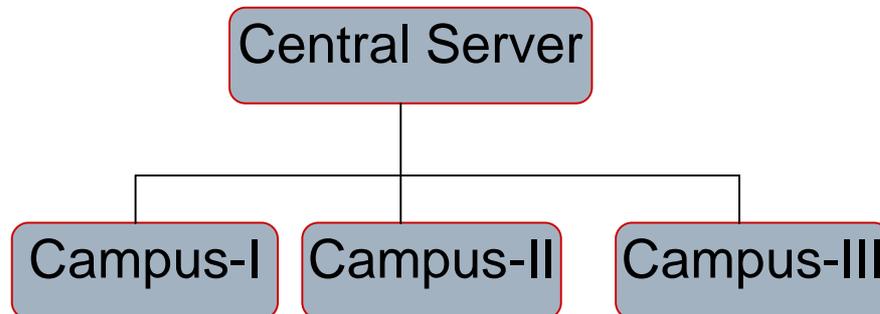
Network media refers to the physical media used to connect the computer nodes together. There are many types of transmission media, the most popular being cables, optical fibre, microwave and satellite.

- † **Cables:** It is one of the easiest methods of transferring messages from one place to another. Some of the commonly used cables are telephone lines, twisted-pair cables and coaxial cables.
- † **Optical Fibre:** An optical fibre is a thin strand of glass that transmits pulsating beams of light other than electric current. These light pulses carry information in digital form.
- † **Microwave:** Communication through microwave can be used when the transmitting and receiving ends are located at a large distance from one another. WANs often use microwave links to connect LANs together.
- † **Satellite:** Satellites are used for receiving and transmitting data globally. We can send data from one country to another with the help of satellites.

10 Important Library & Information Networks in India

- † **ADINET (Ahmedabad Library Network)**
- † **BONET (Bombay Library Network)**
- † **CALIBNET (Calcutta Library Network)**
- † **DELNET (Developing Library Network)**
- † **ENVIS (Environmental Information System)**
- † **ERNET (Education & Research Network)**
- † **INFLIBNET (Information & Library Network)**
- † **MALIBNET (Madras Library Network)**
- † **MANLIBNET (Management Libraries Network)**
- † **MYLIBNET (Mysore Library Network)**
- † **PUNENET**
- † **UGC-INFONET (A Network of Indian Universities)**

11 Model Structure for School library networking

The school libraries located at different campuses can be networked together, as shown in the above figure. The Wide Area Network (WAN) can be used for the said purpose. This network helps to connect the computers which are placed at remote places. The above is just an example of connecting three campuses; there can be more than three campuses.

References

- (1) Agarwal,Vibhuti, “ Information Networking Concepts in Library”, New Delhi: Rajat Publications, 2002.
- (2) Agarwal, Vibhuti, “Library Networking: Challenges and Opportunities”, New Delhi: Rajat Publications, 2000.
- (3) Balaguruswamy, E, “Fundamentals of Computers”, New Delhi: Tata McGraw Hill Education Private Limited, 2009.
- (4) Balakrishnan,Shyam, “ Networking and the future of Libraries”, New Delhi : Ess Ess Publications, 2000.
- (5) Baruah, Arunima, “Computer Networking in Libraries”, Delhi: Kalpaz Publications, 2002.
- (6) Bharihoke, Deepak, “Fundamentals of Information Technology”, New Delhi: Excel Books, 2002.
- (7) Dhiman,Anilkumar and Rani, Yashoda, “ Resource Sharing and Library and Information Science Networks”, New Delhi : Ess Ess Publications, 2007.
- (8) Iyer,V.K. “ Network and the future of libraries”, New Delhi : Rajat Publications,1999.
- (9) Panigrahi,R.M. “ Impact of Information Technology on Libraries”, New Delhi : Ess Ess Publications, 2000.

સહયોગ દ્વારા શાળા ગ્રંથાલય સેવાઓનું વિસ્તરણ

કિશોર એમ. શુક્લ*

૦ પ્રસ્તાવના

શાળા ગ્રંથાલય :

બાળ-તરુણ વિદ્યાર્થીઓને વાચનના સંસ્કાર આપીને અભ્યાસપૂરક બનનાર શાળા ગ્રંથાલય એ વાચનની ઉચ્ચ પ્રણાલિકાઓ પાડનાર પ્રાથમિક તબક્કાનું માધ્યમ છે. વાચનના મૂળભૂત સંસ્કારો આ તબક્કેથી જેટલા અસરકારક બનશે તેટલા ઉચ્ચ શિક્ષણક્ષેત્રે ફળદાયી બની રહે છે.

વિદ્યાર્થીઓને સ્વઅધ્યયનની સુટેવ દ્વારા વાચન બાહુલ્યનો પરિચય અને અધ્યયન પ્રત્યેની સભાનતા સાથે વાચન મમત્વ જગાડનાર શાળા ગ્રંથાલય છે. વિવિધ અધ્યયન કૌશલ્યોનો સચોટ મહાવરો આપનાર, દેશ અને દુનિયાના નવીન પ્રવાહોનો પરિચય કરાવનાર, બાળકોમાં સર્જન શક્તિનો વિકાસ પ્રેરનાર વિદ્યાર્થીઓના બૌદ્ધિક, સામાજિક અને સર્વાંગિક વિકાસનું નિમિત્ત બનનાર, વર્ગખંડ શિક્ષણને ચેતનવંતુ બનાવનાર શિક્ષણ સંસ્થાઓનું ધબકતું હૃદય એવું શાળા ગ્રંથાલય શિક્ષણ પૂરક, સહાભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓનું ધરિરૂપ પ્રવૃત્તિકેન્દ્ર છે, તો સાથે સાથે માનવક્ષમતા વિકાસ કેન્દ્ર તરીકે બાળકના વ્યક્તિત્વ વિકાસનું પ્રેરણાતીર્થ છે.

૧ શાળા ગ્રંથાલયમાં સહકાર - સહયોગ :

અન્યોન્ય સહયોગનો વિનિમય એ લોકશાહી વ્યવસ્થાની સફળતાની નિશાની છે. સહકાર દ્વારા જ સમાજ ઉત્કર્ષનાં મીઠાં ફળ માણી શકાય છે. શાળા પણ સમાજની વિવિધ વ્યવસ્થાઓ પૈકીનું એક અંગ છે. જેની જવાબદારી ભાવિપેઠીને ચારિત્ર્યવાન, અને ભાવના-લાગણી સભર બનાવવાની છે, આપણો સાંસ્કૃતિક વૈભવ અને વારસો તથા ઉચ્ચ પરંપરાઓ નવી પેઠીના નવોદિતોને સોંપવા માટે શાળા ગ્રંથાલયની પ્રવૃત્તિઓ બાળ-તરુણોમાં આદર્શ સંસ્કારો આપવું ઉત્તમ કાર્ય કરે છે. આવી પ્રવૃત્તિઓ માટે, શાળા ગ્રંથાલયને સમાજનો, શિક્ષણખાતાનો, વાલીઓનો, શાળા પરિવાર-સ્ટાફનો, સંચાલકોનો, વિદ્યાર્થીઓનો અને શુભેચ્છકોના સહકારની જરૂર ઉભી થાય છે. શાળા ગ્રંથપાલની કાર્યકુશળતા, માનવીય સંબંધો સ્થાપવાની ઉત્કંઠા, નવીન પ્રવાહોના સ્વાગત અને મિલનસાર સૌમ્ય પ્રકૃતિ દ્વારા સહયોગ સતત મળ્યા કરે છે.

૨ શાળા ગ્રંથાલય સહયોગ માટેનાં માધ્યમો અને તેમની ફળશ્રુતિ :

શાળા ગ્રંથાલયોની વિભાવના સફળ બનાવવા માટે ગ્રંથાલય દ્વારા અપાતી સેવાઓનો વ્યાપ વિસ્તરે, સેવાઓનું વિસ્તરણ અને સામાજિકરણ થાય, વધુ ઉપયોગ થાય તો શાળા ગ્રંથાલયને પ્રશંસાનાં પુષ્પો અવશ્ય મળે છે. સાથે સાથે ગ્રંથપાલનો મોભો અને દરજ્જો પણ માનવંતો બને છે. આ સેવા વિસ્તરણ માટે નિષ્ઠાવાન, નવું નવું કાર્ય પ્રયોજવાની ધગશવાલો, વ્યવસાયની પવિત્રતા સમજનારો, ગ્રંથાલયને ધબકતું રાખવાની ઉત્કંઠાવાળો, જિજ્ઞાસુ વિદ્યાર્થીઓ - વાચકોથી સતત ઘેરાયેલો, વિશિષ્ટ ચેતનાવાળો અદમ્ય ઉત્સાહવાળો ગ્રંથપાલ પોતાના શાળા ગ્રંથાલયને

*શ્રી કિશોર એમ. શુક્લ, ગ્રંથપાલ, બી. ડી. શાહ કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, મોડાસા

સમાજમાં, નગરમાં એક વિદ્યા તીર્થ બનાવી શકે. આ માટે નીચે ઉલ્લેખ કરેલ વિવિધ માધ્યમો તેને પ્રત્યક્ષ યા પરોક્ષ રીતે સહાયક બની રહે છે. તેના સમાયોજન પૂર્વકના વિનિયોગ દ્વારા સંકલ્પો સિદ્ધ કરી શકે, નવાં નવાં સુભગ પરિણામોનો આસ્વાદ કરી શકે.

- (૧) શાળા વિકાસ સંકુલ : કોઠારી શિક્ષણ પંચના નિર્દેશ મુજબ શાળા સંકુલ School complexની વિભાવના વિકાસ પામી છે. હવે નવી શિક્ષણ પ્રણાલીમાં શાળા વિકાસ સંકુલ Nodalના નવા નામે શાળાઓ ખૂબજ નજીક આવવાને કારણે શૈક્ષણિક - સહાભ્યાસિક સાંસ્કૃતિક - સમાજોપયોગી ઉત્પાદક પ્રવૃત્તિઓનું આદાન-પ્રદાન ઝડપી અને અસરકારક બન્યું છે. આ મોટી સફળતાનો લાભ શાળા ગ્રંથાલય ક્ષેત્રે પણ લઈ શકાય. એક શાળાના સંદર્ભ વાચન-સાહિત્યને અન્ય શાળામાં સુલભ કરી શકાય, કરાવી શકાય. એક શાળાના તજજ્ઞ વક્તાનો લાભ અન્ય શાળાને આપી શકાય. આમ મોટી વિચારક્રાંતિ આ નોડલ સીસ્ટમથી શક્ય બની છે. શાળા ગ્રંથાલયના પ્રચાર-પ્રસાર, પ્રગતિ, વધુ ઉપયોગ અને સુચારુ વ્યવસ્થાપન માટે શાળા વિકાસ સંકુલ એક જોડતી કડી બની રહે છે. એક શાળાની ભૌતિક કે વાચન સામગ્રી અન્ય શાળાને ઉપયોગી બને તો ખર્ચનું પુનરાવર્તન ટાળી શકાય. માનવશક્તિ બચાવી શકાય, ગ્રંથાલયોમાં જગ્યા, સંકડાશના પ્રશ્નો નિવારી શકાય, લેખન સામગ્રી બચાવી શકાય અને કિંમતી સમયને બચાવીને અન્ય પ્રવૃત્તિઓમાં સદુપયોગ કરી શકાય. અન્યોન્ય લાભાન્વિત થઈને પ્રગતિ કરી શકાય.
- (૨) ભગિની સંસ્થાઓ અને અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ : ભગિની સંસ્થાઓ તથા અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના ગ્રંથાલયોનો અન્યોન્ય ઉપયોગથી વાચન સામગ્રી તેટલી વધુ ઉપયોગમાં આવે છે અને વાચન સાહિત્યની સમૃદ્ધિ અનેકગણી વધી જાય છે.
- (૩) અન્ય સંસ્થાઓ સાથે સંપર્ક : સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ, સાહિત્ય મંડળો, યુવા મંડળો તથા કેળવણીની અન્ય જાહેર સંસ્થાઓ સાથે સંપર્ક રાખવાથી તેમની પ્રવૃત્તિઓમાં સહભાગી થવાથી પરસ્પર વાચન સાહિત્ય અને અન્ય બાબતોનું આદાન-પ્રદાન થઈ શકે છે.
- (૪) વિવિધ વ્યાવસાયિક મંડળોનો સહયોગ : માધ્યમિક, ઉચ્ચતર માધ્યમિક કે આચાર્ય સંઘ જેવાં વ્યાવસાયિક મંડળો, ગ્રંથપાલોનાં અલગ વ્યાવસાયિક સંગઠનો, ગુજરાત ગ્રંથાલય સેવા સંઘ, પુસ્તકાલય સહકારી મંડળ જેવી સંસ્થાઓ દ્વારા યોજાતી પ્રવૃત્તિઓ તેનું સાહિત્ય, તેનાં મુખપત્રો, બુલેટિન, સામયિકો આ બધું વિશેષ વાચન સાહિત્ય શાળા ગ્રંથાલયને પ્રાપ્ત થાય છે. તેના વાચકોને સુલભ બને છે.
- (૫) પ્રકાશનોના વિનિમય દ્વારા વાચન સાહિત્ય પ્રાપ્તિ : અન્ય શિક્ષણ - સામાજિક સંસ્થાઓ દ્વારા પ્રકાશિત વાચન સાહિત્યને ભેટ કે વિનિમય દ્વારા મેળવીને વાચકો માટે સાહિત્ય પ્રાપ્ત કરી શકાય, ઉપયોગ કરી શકાય.
- (૬) નગરના સાર્વજનિક ગ્રંથાલયો : પોતાના ગામ કે નગરમાં આવેલ સાર્વજનિક ગ્રંથાલયોના વાચન સાહિત્યને આંતર ગ્રંથાલય લેવડ-દેવડની યોજના દ્વારા શાળાના વાચકો માટે સુલભ કરી શકાય.

- (૭) સરકારી વિભાગોનાં પ્રકાશનોની પ્રાપ્તિ : માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, જિલ્લા શિક્ષણ તાલીમ ભવન, વન-વિભાગ, પર્યાવરણ સુરક્ષા વિભાગ, પ્રદૂષણ અટકાવનાર બોર્ડ, યાત્રાધામ વિકાસ બોર્ડ, વસ્તી ગણતરી એકમ, માહિતી ખાતું, પ્રવાસન બોર્ડ, આરોગ્ય વિભાગ વગેરે દ્વારા પ્રકાશિત થતી પુસ્તિકાઓ, માહિતી પેમ્ફલેટ, ખાતાકીય અહેવાલો નિઃશુલ્ક મળે છે. તેમનો સંગ્રહ પણ એક સમૃદ્ધ વાચન સાહિત્ય બની રહે છે. ટૂંકી છતાં અદ્યતન અને ઉપયોગી માહિતી સુલભ થાય છે.
- (૮) વાર્તાલાપ : આસપાસના પ્રદેશના સામાજિક કાર્યકરો, શિક્ષણવિદો, વિષય તજજ્ઞોના વાર્તાલાપ યોજીને તેમનું માર્ગદર્શન વિદ્યાર્થીઓ માટે ઉત્તમ પ્રેરણારૂપ બની શકે.
- (૯) પ્રતીકાત્મક શુલ્ક : ગ્રંથાલય સેવાઓનું જરૂરિયાતવાળા વર્ગને પ્રતીકાત્મક શુલ્ક લઈને સેવા પ્રાદન કરીને આર્થિક આવક મેળવી શકાય. આ આવકમાંથી ગ્રંથાલયમાં વાચન સાહિત્ય વસાવી શકાય.
- (૧૦) સ્થાનિક સાહિત્ય : સ્થાનિક ખાસિયતો, ઇતિહાસ-સંસ્કૃતિને લગતા સાહિત્યનો વિભાગ વિકસાવીને તેનો લાભ નગરજનોને આપવાથી આવા લાભાર્થીઓ દ્વારા જરૂર પડ્યે ગ્રંથાલયને આર્થિક સહિતનો સહયોગ અવશ્ય મળશે.
- (૧૧) સાંસ્કૃતિક - આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિઓ : સાંસ્કૃતિક - આધ્યાત્મિક મંડળો દ્વારા યોજાતી પ્રવૃત્તિઓને શાળામાં આવકારવાથી ઘણી માહિતી, તેમનું આદર્શ વાંચન સાહિત્ય ગ્રંથાલયને સુલભ બને છે.
- (૧૨) ઈતર પ્રવૃત્તિઓ : હિન્દી વિદ્યાપીઠ, વિજ્ઞાન મંડળો, સંસ્કૃત પરિષદ જેવી સંસ્થાઓ દ્વારા લેવાતી ઈતર પરીક્ષાઓને પ્રોત્સાહન આપવાથી વિદ્યાર્થીઓને નવું નવું સાહિત્ય મળે છે અને પરીક્ષાના હેતુથી વાચનટેવ વિકસે છે.
- (૧૩) કલબ પ્રવૃત્તિઓ : શાળામાં વિજ્ઞાન કલબ, ઈકો કલબ, સહકારી સંઘોની પ્રવૃત્તિઓ, સાક્ષરતા અભિયાનની પ્રવૃત્તિઓ જેવી અભ્યાસ પૂરક પ્રવૃત્તિઓના આયોજન દ્વારા ઘણી બધી માહિતી, સંદર્ભ સાહિત્ય મેળવી શકાય, શાળાને લાભ આપી શકાય.
- (૧૪) વર્ષગાંઠની ઉજવણી : વાલીઓના સઘન સંપર્ક દ્વારા બાળકોની વર્ષગાંઠની ઉજવણીમાં ચિંતનશીલ, સુવિચારોનાં પુસ્તકો ભેટ આપી શકાય. વાલીઓનો સહયોગ વધારી શકાય.
- (૧૫) સ્થાનિક મંડળોની સહાય : સ્થાનિક વ્યાપારિક મંડળો, સહકારી રાષ્ટ્રીયકૃત બેન્કો, દૂધ ડેરીઓ જેવી સંસ્થાઓનો સંપર્ક કરીને વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ માટે આર્થિક સહયોગ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓને લાભ આપી શકાય.
- (૧૬) સહાયરૂપ પ્રવૃત્તિઓ : વ્યાયામ મંડળો, રમત-ગમત મંડળો, સ્કાઉટ N.C.C., N.S.S. જેવી પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા શરીર સૌજવની પ્રવૃત્તિઓમાં સહકાર મેળવી શકાય અને આ ક્ષેત્રમાં વિદ્યાર્થીઓના વિકાસ માટે તેઓને આકર્ષી શકાય. ગ્રંથપાલ તેમાં નિમિત્ત બને. યશ મેળવો.
- (૧૭) શિષ્યવૃત્તિઓ : વિવિધ જ્ઞાતિમંડળો, સામાજિક સંસ્થાઓ, સરકારી વિભાગો જુદી જુદી જાતની શિષ્યવૃત્તિઓ આપે છે તેમનો જીવંત સંપર્ક રાખીને વિદ્યાર્થીઓને લાભ આપી શકાય, આર્થિક સહાય મળતાં તે વાચન સાહિત્ય પણ વસાવી શકશે.

- (૧૮) ગ્રંથાલય આધારિત સ્પર્ધાઓ : બૌદ્ધિક સ્પર્ધાઓ, વક્તૃત્વ, નિબંધ લેખન, પાઠપૂર્તિ, સામાન્ય જ્ઞાન ક્વીઝ, પુસ્તક સમીક્ષા જેવી પ્રવૃત્તિઓ ગ્રંથાલય આધારિત બનાવવાથી બાળકો ગ્રંથાલયનો વિશેષ ઉપયોગ કરશે.
- (૧૯) ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ : ઈન્ટરનેટ અને વેબસાઈટ દ્વારા હવે અઢળક વાચન સાહિત્ય પ્રાપ્ત થાય છે. તેનો ઉપયોગ વાચકો વિદ્યાર્થીઓ માટે હાથવગો બન્યો છે. આ અઘતન સુવિધા મેળવનાર ગ્રંથાલયો કે શાળાઓ માટે જ્ઞાનનો વિશાળ ખજાનો ગણાય છે.
- (૨૦) માહિતી અને પ્રત્યાયન ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ : પ્રત્યાયન સેવાઓ-કોમ્યુનિકેશ ટેકનોલોજી દ્વારા પ્રાપ્ત સેવાઓ, સેટેલાઈટ પ્રત્યાયન, ટેલિફોન, મોબાઈલ નેટવર્ક, ઈ-મેઈલ, વોઈસ મેઈલ, ઓડિયો-વીડિયો ટેક્સ, વીડિયો કોન્ફરન્સીંગ આ બધાના ઉપયોગ દ્વારા ગ્રંથાલયને અઘતન સહકારી સેવાઓ આપતા કરી શકાય. માહિતી અને પ્રત્યાયન ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને શાળા ગ્રંથાલયોનું નેટવર્ક ઉભું કરી શકાય અને વધુને વધુ માહિતી આદાન-પ્રદાન કરતા કરી શકાય.
- ઉપર નિર્દિષ્ટ મુદ્દાઓ ઉપરાંત ગ્રંથપાલની કાર્યકુશળતાથી, અંગત રસથી વિશાળપાયે સહકાર મળી રહે છે. અને ગ્રંથાલય બધી શૈક્ષણિક-બૌદ્ધિક પ્રવૃત્તિઓનું ધરિરુપ મુખ્યકેન્દ્ર બને છે.

*“Books to the ceiling,
Books to the sky’
My pile of books is a mile high
How I love them! How I need them!*

Developing Reading Skills Among Students

Ms. Shalija Ganju*

0 Introduction

Reading may well be the first discipline that a new student of a language comes into contact with. Seeing the words of a language on paper will often be the first place people see the language, at least knowingly. It is here, in this discipline, that learners will begin to see how the language is put together and how the sentences are formed and words come together to make sense. Reading is all about understanding the written word and therefore it is only natural that once you have been reading for a while you will want to progress to writing. Reading is an important skill that needs to be developed in children. Not only is it necessary for survival in the world of schools and (later on) universities, but in adult life as well. The ability to learn about new subjects and find helpful information on anything from health problems and consumer protection to more academic research into science or the arts depends on the ability to read. Reading by way of books, magazines or websites exposes kids to new vocabulary, knowledge and expands their horizon in totality.

Libraries are a means to stimulate and develop reading interest by following some strategies. Libraries and librarians play important roles in promotion of reading. The pleasant and positive attitude of the reader should be developed first, before someone is able to automatically form the habit of reading and the love for books.

1 Reading

There is a good saying that “Reading is a basic tool in the living of a good life” and another famous one which says “Reading is to the mind what exercise is to the body.”

Some benefits of reading are

- † Reading helps children develop vital language skills.
- † Opens up acquisition of new words and enriches children’s lives.
- † Enhances children’s social skills.
- † Improves hand-eye coordination.
- † Provides children with plenty of good, clean fun!

Reading is also essential for acquiring a rich vocabulary. It is this lack of vocabulary that is a single reason for our students to perform so poorly in the tests and exams in any subject .It is therefore advisable that children right from the early years are exposed to a variety of interesting reading material so that they acquire a reasonably good vocabulary.

Children can be motivated to fall in love with reading . The school authorities need to plan a concrete reading programme which can be of school level; class level and individual level. At least two periods in a week should be exclusively devoted to silent

---

*Ms. Shalija Ganju, Librarian, Udgam School, Ahmedabad

reading of an unfamiliar text followed by questions based on it answered orally as well as in writing. The questions should be such that they touch every aspect of the content and encourage children to form their own opinions and draw their own inferences. It will entirely depend on the sensitivity and creativity of the teacher how she or he generates a love for reading. Some of the ways by which this can be achieved are by:

1. Providing a well- equipped library.
2. Use of illustrated books esp. in class 1 and 2.
3. Reading of stories to children with proper pronunciation, stress, gestures and modulation of voice.
4. Insisting on frequent visits to the library.
5. Motivation by awarding prizes and grades in projects.

A librarian's role becomes very crucial in generating this love for reading. The librarian can be a great asset and support in guiding children as to what to read- but for this he or she needs to be well informed. If children are to develop an interest in reading this should be done under stress-free conditions. The following are some strategies which play an important role in promotion of reading.

2 Role of Librarian

Some major roles of a school librarian are

1. to develop among the readers pleasant and positive attitude towards reading.
2. to supplement the course of education formally or informally.
3. to think and plan which books to add and what the student can do with books.
4. are responsible to create opportunities to go out and tell the students what they have in their libraries
5. motivate students to find out what they want to read, improve
6. expected to improve the set-up of the library to encourage readers to stay and browse.

3 Motivational Techniques

Some techniques to motivate students to take up reading are

1. **Reading Camp :**
The program aims at exposing students to various skill viz speed reading, information handling skill. Various activities with the help of local writers and such as screening film shows, slide shows can be carried out.
2. **Reading contest:**
It is aimed to accelerate reading habit among young generation by the use of the school library. The contesting participants are required to develop and deliver some book abstracts.
3. **Book Talk:**
A low cost- effective strategy with ability to reach a wide audience is book talk. The school holds book talks and the book reporting sessions with the librarian's cooperation where talk-cum-slide shows are organized for new arrivals in the library.

- 4. Read aloud to children:**
Make story sheets and distribute them to all the children in the class. Then read for them. This is a good activity for class 1 and 2. fairy tales offer an excellent opportunity to introduce the child or class to a comparative literature.
- 5. Picture book:**
Picture books can be read easily to children widely separate in age. Make sure the children can see the pictures easily.
- 6. Story hours:**
Story telling is one of the easiest activities for the library to organize. Traditional tales or short stories of the same type and picture book are the easiest to use. Apart from these myths, legends, fairy tales, stories about animals, things which appeal to the sense of wonder and the humor that stimulate the imagination and the spirit of adventure are the most suitable.
- 7. Dramatic Activities:**
The approach is to outline a theme, based on a story or part of a book which can then with the cooperation of children and the person in charge, be demonstrated in a dramatic form, each child undertaking and improving a role.
- 8. Puppets:**
Dramatic activity and craft work can be combined in the making of puppets by the children and their presentation of a performance based on a story or episode from a book. For both the puppeteers and the audience of other children it will extend the awareness of the story and the book on which it is based.
- 9. Quiz competition:**
The quiz is aimed at encouraging students to read beyond their textbooks in school and promotion of books as a source of information. Therefore it is necessary to decide precisely what the purpose of the quiz is in each competition. This activity can be taken up once in a month for different levels of classes.
- 10. Book review:**
Each class in rotation can be asked to present Book review in the Morning Assembly on a designated day.
- 11. Sharing facts or information:**
This activity can be done in the library. Students should allow taking a reference book on any topic or subject and writing down some information or facts and then sharing it with the whole class in the form of presentation.
- 12. Information about author's biographies:**
Share the biographies of authors which are suitable to them and tell them to read their books .
- 13. Share the information about best sellers.**
- 14. Make the school library inviting.**
- 15. Keep a register for children where they can write the name of the book they want in the library.**
- 16. Give awards:**
Always reinforce positive behavior. Therefore, make sure you award certificates or some token or even extra credit points for increased reading activity.

If children are to develop an interest in reading this should be done under stress-free conditions. In a class room or in the library the concerned teacher can use these tips to encourage reading like,

- † assemble a sufficient number of useful books, magazines and newspapers
- † tell her class-you must select one book or magazine or newspaper
- † encourage them to read for ten minutes without interruption.
- † inform them to the restriction that 'you cannot change what you choose, so choose wisely'.
- † encourage silent reading.
- † Warn them not to talk while reading.
- † Stop when they are told to stop.
- † The ten minutes start can be increased to fifteen, then twenty then a whole period sustained silent reading.

4 Use of new technology

Today's world is the world of information technology. Reading is not confined only to the printed word. There are number of choices available to readers whether he or she wants to read for recreation or for professional growth. The internet is flooded with all kinds of information one wants to dabble in. The only requirement for developing reading skills through new technologies is an adequate exposure of students to the vast world of digitized information. Also it is difficult to imagine of a standard library without sufficient number of computers and internet connectivity, as the latest information/knowledge is largely available on the internet even before it is printed.

There are new technologies which can be clubbed with their reading. Some of them are

1. Now a days students are required to do a lot of work in the form of assignments and projects which requires the help of the internet. Here librarians can play a crucial role. They need to be specific in providing the names of the sites to look for the specific information. This is to avoid the wastage of time.
2. LCD projectors for PPP can be used to present information. This is a very useful technique of summarizing information in points which students are encouraged to read and note down. This can later on be expanded as per the need.
3. Use of E books in education.

All the classics of the world which face the danger of becoming extinct due to decomposition have been preserved in the digitized form for people who care to read them and not only ancient classics, even latest prize winning publications are available in this form. One is just a click away to savor the beauty and wisdom.

Reading skills are not confined to literature alone. Such skills are important in all areas of the curriculum - math, science, social studies, art and music. Students must be able to read and understand the questions and know what it is they are expected to do in the task they are asked to perform . There is a wide variety of educational software programs available in all the subjects (MCQ) designed to assess reading.

New technology is now available to teachers to help them assess reading skills, monitor progress, and see overall performance levels instantly. With the aid of a Palm hand-held device, and some of the latest software available, teachers are able to tap results of one-on-one tests directly into a portable device. They can then compare them instantly with earlier results, assess progress, and identify which children may need additional help and support.

Teachers can also use such technology at school with numerous interactive reading programs and assessments that are available free online. There are also sites that charge a subscription fee for the use on an annual basis. Reading games for students of all ages are also free to use online. Through the use of play while learning, students enjoy the reading activities and do not even realize that they are learning as they play the game.

5 Conclusion

To conclude, it can be said that the means by which we can upgrade the skills of students depends to a great extent upon the librarians. Librarians must become better informed themselves, better readers and more skilled professionals, to meet the ever growing demand of users.

A librarian is a collaborative educator who supports classroom teachers by modeling a love of reading, promoting quality literature, teaching research methods and informational literacy skills. The instructional support given by the LMS is a natural fit, as librarians understand how “children learn to read and how they can be taught to apply reading strategies in order to learn” (Tinkle, p. 49). As chief promoters of the love of reading it is the librarian’s job to keep literature and literacy at the forefront of their practice, guiding students to the best possible resources.

References

1. International Reading Association www.ira.org
2. Tlsbooks.com
3. National reading panel(www.nationalreadingpanel.org/publications/subgroups.htm)
4. Buzzeo, T. (2007). “Literacy and the changing role of the elementary library media specialist”. *Library Media Connection*25 (7), pp.18-19.
5. Krashen, S.D. (2008). “The Case For Libraries and Librarians.” http://www.sdkrashen.com/articles/case_for_libraries/index.html Retrieved April 20, 2009.